

MINUTES

**of the General Body Meeting of
NAGPUR UNIVERSITY TEACHERS' ASSOCIATION
held at 12.00 noon on SUNDAY, the
5th November, 2023 at
INDRAPRASTHA NEW ARTS, COMMERCE
& SCIENCE COLLEGE,**

BATCHELOR ROAD, WARDHA

General Body of Nagpur University Teachers' Association met at 12.00 noon on Sunday, 5th November, 2023 at Indraprastha New Arts, Commerce & Science College, Batchelor Road, Wardha. Prof. P.B. Raghuwanshi President was in the chair. The membership numbers of the members present at the meeting are as follows :-

0048, 0058, 0172, 0300, 0389, 0433, 0528, 0557, 0581, 0607, 0630, 1024, 1177, 1792, 2423, 2603, 2819, 3300, 3341, 3432, 3449, 3491, 3492, 3508, 3550, 3573, 3594, 3595, 3614, 3621, 3631, 3728, 3750, 3785, 4097, 4108, 4318, 4330, 4335, 4337, 4340, 4346, 4411, 4453, 4465, 4492, 4557, 4625, 4626, 4628, 4782, 4808, 4825, 4867, 4896, 4953, 5049, 5052, 5054, 5055,

5085, 5104, 5222, 5240, 5261, 5281, 5290, 5307, 5341, 5369, 5370, 5419, 5425, 5427, 5428, 5432, 5433, 5439, 5443, 5733, 5784, 5786, 5787, 6086, 6260, 6289.

Signed sheets of papers recording the attendance are included on pages 127 to 131 of and will form part of, the "BOOK OF ATTENDANCE" of General Body meetings.

Agenda of the General Body meeting was circulated on pages 137 to 140 of 2023 NUTA Bulletin.

ITEM NO. 869 :**CONFIRMATION OF MINUTES :**

CONFIRMED the Minutes of the General Body Meeting of Nagpur University Teachers' Association held at 12.00 noon on SUNDAY, the 7th May, 2023 at Jawaharlal Nehru Arts, Commerce & Science College, Wadi, Nagpur.

Notes :- (1) Copy of the minutes was Circulated on pages 77 to 82 of 2023 NUTA Bulletin. (2) Corrections, if any, were invited in the copy of the Minutes of the General Body Meeting of Nagpur University Teachers' Association held at 12.00 noon on SUNDAY, the 7th May, 2023 vide No.CIM/52 Dated 1st June, 2023 published on page 81 of 2023 NUTA Bulletin. No correction was received.

**MAHARASHTRA FEDERATION OF UNIVERSITY & COLLEGE TEACHERS
ORGANIZATION (MFUCTO)**

PRESIDENT

Prof. Dr. S. P. Lawande

Mob. - 09422228174

GENERAL SECRETARY

Prof. Dr. P. B. Raghuwanshi

Mob.- 09422155603

दिनांक : १५ नोव्हेंबर २०२३

प्रति,

मा.श्री.एकनाथजी शिंदे साहेब, मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य

मार्फत : मा.जिल्हाधिकारी, जिल्हाधिकारी कार्यालय, अमरावती.

विषय : जुन्या पेन्शनच्या मागणीसाठी दि. १२ डिसेंबर २०२३ ला नागपूर येथे विधानभवनावर 'पेन्शन जनक्रांती महामोर्चा' आंदोलनाबाबत.

महोदय,

सविनय निवेदन आहे की, मागील अनेक वर्षांपासून दि. १ नोव्हेंबर २००५ नंतर शासन सेवेत नियुक्त कर्मचाऱ्यांना म.ना.से. अधि. १९८२ व १९८४ अंतर्गत जुनी पेन्शन योजना पूर्ववत लागू करण्याची मागणी राज्यातील १७ लाख कर्मचाऱ्यांद्वारे विविध आंदोलने, मोर्चे, धरणे, उपोषणे या माध्यमातून केली जात आहे. मागील वर्षी नागपूर येथील राज्य विधिमंडळ हिवाळी अधिवेशन काळात दि. २७ डिसेंबर २०२२ रोजी दीड लाखांहून अधिक कर्मचाऱ्यांनी पेन्शन संकल्प यात्रा काढून राज्य शासनाच्या जुनी पेन्शन विषयक नकारात्मक धोरणाचा निषेध केला होता. त्यानंतरच्या काळात मार्च २०२३ मध्ये राज्यातील १७ लाख कर्मचाऱ्यांनी बेमुदत संप करून जुनी पेन्शनची मागणी केली होती. त्यावेळी शासनाने जुनी पेन्शन लागू करण्यासाठी समिती स्थापन करून तीन महिन्यात निर्णय घेऊ असे आश्वासित केले होते. मात्र आता सहा महिने उलटूनही शासनाने जुनी पेन्शन पूर्ववत लागू करण्याचा निर्णय घेतलेला नाही. शासनाच्या सदर वारंवार होत असलेल्या खोट्या व

फसव्या आश्वासनामुळे कर्मचाऱ्यांमध्ये शासन धोरणाविषयी प्रचंड रोष निर्माण झाला आहे.

त्यामुळे येत्या नागपूर येथील राज्य विधिमंडळ हिवाळी अधिवेशन काळात दि. १२ डिसेंबर २०२३ ला नागपूर येथे विधानभवनावर, महाराष्ट्र राज्य जुनी पेन्शन संघटनेच्या नेतृत्वात 'पेन्शन जनक्रांती महामोर्चा' आंदोलन केले जाणार आहे. या आंदोलनात राज्यातील लाखो कर्मचारी एकत्र येऊन जुनी पेन्शन विषयक शासनाच्या उदासीन धोरणाचा निषेध करून **Vote for OPS** चा संकल्प करणार आहेत.

सदर नागपूर येथील 'पेन्शन जनक्रांती महामोर्चा'ला महाराष्ट्र प्राध्यापक महासंघाने घेतलेल्या धोरणात्मक निर्णयानुसार सक्रीय पाठिंबा देण्यात येत आहे. सदर महामोर्चामध्ये महाराष्ट्र प्राध्यापक महासंघाचे संलग्नित सर्व घटक संघटनांचे सदस्य सहभागी होणार आहेत.

त्यामुळे आपणास विनंती आहे की, कर्मचाऱ्यांच्या संयमाचा अधिक अंत न पाहता तात्काळ दि. १ नोव्हेंबर २००५ रोजी नंतर शासन सेवेत नियुक्त कर्मचाऱ्यांना म.ना.से.अधि. १९८२ व १९८४ अंतर्गत जुनी पेन्शन योजना पूर्ववत लागू करण्याचा निर्णय घेण्यात यावा असे आपणास नम्र निवेदन आहे.

डॉ.एस.पी.लवांडे

अध्यक्ष

डॉ.पी.वी.रघुवंशी

सरचिटणीस

**जुन्या पेन्शनच्या मागणीसाठी दि. १२ डिसेंबर २०२३ ला
नागपूर येथे विधानभवनावर महामोर्चा**

विषय क्रमांक ८६९ (अ) :

प्रा.वसंतराव घोरपडे यांचे दुःखद निधन

प्रा.वसंतराव घोरपडे यांच्या दुःखद निधनाबद्दल प्रा.विकास बेले यांनी मांडलेला पुढील शोकप्रस्ताव संमत करण्यात आला. :-

यशवंत महाविद्यालय, वर्धा जि.वर्धा येथील सेवानिवृत्त भूगोल विभाग प्रमुख प्रा.वसंतराव घोरपडे यांचे दिनांक २६ जुलै २०२३ रोजी सायंकाळी ४ वाजता वृद्धापकाळाने निधन झाले. मृत्यूसमयी त्यांचे वय ८२ वर्षे होते. प्रा.वसंतराव घोरपडे हे गेले ३२ वर्षे यशवंत महाविद्यालयात अध्यापनाचे कार्य करीत होते व १९९४ ते २००१ या कालावधीत त्यांनी महाविद्यालयाचे प्राचार्य पद सांभाळले. ते नुटा संघटनेचे पहिल्या फळीतील सदस्य होते. (सदस्य क्रमांक ९१) नुटा संघटनेत सुरुवातीपासूनच त्यांनी समर्पितपणे कार्य केले. संघटनेच्या प्रत्येक आंदोलनात ते स्वतः आणि सहकाऱ्यांसोबत सहभाग घेत होते. संघटनेच्या कार्यावर त्यांची नितांत श्रद्धा होती. त्यांच्या दुःखद निधनाबद्दल ही सभा तीव्र शोकसंवेदना व्यक्त करीत आहे.

विषय क्रमांक ८६९ (ब) :

प्रा.ज्ञानेश्वर वैद्य यांचे दुःखद निधन

प्रा.ज्ञानेश्वर वैद्य यांच्या दुःखद निधनाबद्दल प्रा.विकास बेले यांनी मांडलेला पुढील शोकप्रस्ताव संमत करण्यात आला. :-

रा.सु.विडकर महाविद्यालय, हिंगणघाट जि.वर्धा येथील समाजशास्त्र विषयाचे प्रा.ज्ञानेश्वर वैद्य यांचे दिनांक २५ ऑगस्ट २०२३ रोजी सायंकाळी ४ वाजता वृद्धापकाळाने निधन झाले. मृत्यूसमयी त्यांचे वय ८९ वर्षे होते. प्रा.ज्ञानेश्वर वैद्य हे गेले ३२ वर्षे रा.सु.विडकर महाविद्यालयात अध्यापनाचे कार्य करीत होते. ते नुटा संघटनेचे सक्रीय सदस्य होते. (सदस्य क्रमांक ६१३) त्यांच्या दुःखद निधनाबद्दल ही सभा तीव्र शोकसंवेदना व्यक्त करीत आहे.

विषय क्रमांक ८६९ (क) :

प्रा.व्ही.आर.चौधरी यांचे दुःखद निधन

प्रा.व्ही.आर.चौधरी यांच्या दुःखद निधनाबद्दल प्रा.विकास बेले यांनी मांडलेला पुढील शोकप्रस्ताव संमत करण्यात आला. :-

बजाज कॉलेज ऑफ सायन्स, वर्धा जि.वर्धा येथील रसायनशास्त्र विभाग प्रमुख व्ही.आर.चौधरी यांचे दिनांक २६.०३.२०२३ रोजी दुःखद निधन झाले. प्रा.व्ही.आर.चौधरी यांनी गेले ३४ वर्षे महाविद्यालयात अध्यापनाचे कार्य केले होते. ते नुटा संघटनेचे सक्रीय सदस्य होते. (सदस्य क्रमांक ९३३) त्यांच्या दुःखद निधनाबद्दल ही सभा तीव्र शोकसंवेदना व्यक्त करीत आहे.

विषय क्रमांक ८६९ (ड) :

प्रा.नन्ने खों पठाण यांचे दुःखद निधन

प्रा.नन्ने खों पठाण यांच्या दुःखद निधनाबद्दल प्रा.विकास बेले यांनी मांडलेला पुढील शोकप्रस्ताव संमत करण्यात आला. :-

जी.एस.कॉलेज ऑफ कॉमर्स, वर्धा जि.वर्धा येथील अर्थशास्त्र विषयाचे विद्यार्थी प्रिय प्राध्यापक नन्ने खों पठाण यांचे दिनांक २०.०१.२०२२ रोजी निधन झाले. प्रा.नन्ने खों पठाण यांनी गेली ३५ वर्षे जी.एस.कॉलेज ऑफ कॉमर्स, वर्धा महाविद्यालयात अध्यापनाचे कार्य करीत होते. ते नुटा संघटनेचे सक्रीय सदस्य होते. (सदस्य क्रमांक १२३१) त्यांच्या दुःखद निधनाबद्दल ही सभा तीव्र शोकसंवेदना व्यक्त करीत आहे.

विषय क्रमांक ८६९ (इ) :

प्रा.एन.डी.खडसे यांचे दुःखद निधन

प्रा.एन.डी.खडसे यांच्या दुःखद निधनाबद्दल प्रा.विकास बेले यांनी मांडलेला पुढील शोकप्रस्ताव संमत करण्यात आला. :-

यशवंत महाविद्यालय, वर्धा जि.वर्धा येथील इंग्रजी विभाग प्रमुख प्रा.एन.डी.खडसे यांचे दिनांक ३१.०३.२०२३ रोजी निधन झाले. प्रा.एन.डी.खडसे यांनी गेले ३६ वर्षे यशवंत महाविद्यालयात अध्यापनाचे कार्य केले होते. ते नुटा संघटनेचे सक्रीय सदस्य होते. (सदस्य क्रमांक ६०६) त्यांच्या दुःखद निधनाबद्दल ही सभा तीव्र शोकसंवेदना व्यक्त करीत आहे.

विषय क्रमांक ८६९ (ई) :

प्रा.गुलाबराव बापूराव वनकर यांचे दुःखद निधन

प्रा.गुलाबराव बापूराव वनकर यांच्या दुःखद निधनाबद्दल प्रा.नितीन कोंगरे यांनी मांडलेला पुढील शोकप्रस्ताव संमत करण्यात आला. :-

प्रा.गुलाबराव बापूराव वनकर यांचे दि. २८ सप्टेंबर २०२३ रोजी वयाच्या ८३ व्या वर्षी अल्पशा आजाराने निधन झाले. ते नुटाचे आजीवन सदस्य (सदस्य क्रमांक १६५१) होते. तसेच त्यांनी नुटा नागपूर शहर कार्यकारीणीचे अध्यक्ष म्हणून कार्य केले. वनकर सर डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर महाविद्यालय नागपूर येथे भौतिकशास्त्र विषयाचे प्राध्यापक व विभाग प्रमुख म्हणून कार्य करून २००० साली सेवानिवृत्त झाले. तसेच ते इतर सामाजिक कार्यात सुद्धा सक्रीय होते. मृत्यूसमयी ते डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर सहकारी बँकेचे अध्यक्ष म्हणून कार्यरत होते. त्यांच्या निधनाने कुटुंबीयांचे, आप्त परिवाराचे, समाजाचे फार मोठे नुकसान झाले आहे. त्यांच्या दुःखद निधनाबद्दल ही सभा तीव्र शोकसंवेदना व्यक्त करीत आहे.

विषय क्रमांक ८६९ (उ) :

प्रा.डॉ.शिरीष पंजाबराव देशमुख यांचे दुःखद निधन

प्रा.डॉ.शिरीष पंजाबराव देशमुख यांच्या दुःखद निधनाबद्दल प्रा.नितीन चांगोले यांनी मांडलेला पुढील शोकप्रस्ताव संमत करण्यात आला. :-

श्री शिवाजी कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय अकोला येथील माजी उपप्राचार्य तथा रसायनशास्त्र विभाग प्रमुख प्रा.डॉ.शिरीष पंजाबराव देशमुख यांचे दिनांक ०२.११.२०२३ रोजी सकाळी अल्पशा आजाराने वयाच्या ६६ व्या वर्षी दुःखद निधन झाले. त्यांनी श्री शिवाजी महाविद्यालयात ३२ वर्षे सेवा दिलेली असून महाविद्यालयाच्या प्रगतीत त्यांचा सिंहाचा वाटा आहे. तसेच महाविद्यालयाला नॅक द्वारा ए प्लस ग्रेड प्राप्त करून देण्यासाठी त्यांनी खूप परिश्रम घेतले. रसायनशास्त्र विषयातील तज्ज्ञ व संशोधक प्राध्यापक म्हणून त्यांचा विदर्भात लौकिक होता. संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठाच्या रसायनशास्त्र अभ्यास मंडळाचे अध्यक्ष म्हणून त्यांनी कार्य केले, तसेच रसायनशास्त्र प्राध्यापक परिषदेचे ते अध्यक्ष सुद्धा होते. त्यांच्या मार्गदर्शनाखाली २६ विद्यार्थ्यांनी आपले आचार्य पदवीसाठी संशोधनात्मक प्रबंध सादर करून आचार्य पदवी संपादन केलेली आहे. अनेक गरिब विद्यार्थ्यांना त्यांनी शिक्षणासाठी आर्थिक व शैक्षणिक सहकार्य केलेले आहे. सेवानिवृत्त झाल्यानंतरही ते महाविद्यालयात येऊन विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करीत असत. ते नुटा संघटनेचे सक्रीय सदस्य होते. (सदस्य क्रमांक २४५५) त्यांच्या दुःखद निधनाबद्दल ही सभा तीव्र शोकसंवेदना व्यक्त करीत आहे.

सभेने दोन मिनिटे स्तब्ध उभे राहून दिवंगत सदस्यांना आपली आदरांजली

Former AIFUCTO General Secretary Prof. Mrinmoy Bhattacharya no more

Former General Secretary of AIFUCTO Prof. Mrinmoy Bhattacharya passed away at Kolkata on 21st November 2023 after prolonged illness. He was elected G. S. in 1980 at the Patna conference and remained G. S. till 1999 getting elected unanimously at each statutory conference. Born to an upper middle class family, Prof. Mrinmoy Bhattacharya became a refugee before he was eight years old. The partition of India in 1947 forced him to relocate to West Bengal from East Pakistan.

On 24 March 2013 the Bangladesh Govt. honoured Prof Bhattacharya along with important foreign nationals and organisations that had made significant contributions towards the liberation of Bangladesh. He successfully led the historic 34- day countrywide strike of university and college teachers for the fourth pay revision. He took leave without pay to be able to move about to bring all kinds of representation in the movement. He became the General Secretary of FISE in 1998 and remained in that position till 2007 helping make a positive change to the working conditions of millions in the teaching profession. He has penned his memoirs in his book 'NEVER GIVE UP', the spirit with which he lived throughout his life. NUTA pays its humble tributes.

Dr. Anil Dhage, Former Secretary, NUTA

वाहिली. संमत केलेल्या शोकाप्रस्तावाची प्रत संघटनेच्या वतीने सचिव शोकाकुल कुटुंबियांकडे पाठवतील असे सभाध्यक्षांनी सांगितले.

**ITEM NO. 870 :
APPROVAL TO THE AUDITED
STATEMENTS :**

CONSIDERED and **APPROVED** the Audited Balance Sheet and Income and Expenditure Account of the Association for the year ended on 31st March, 2023.

Notes : (i) The copy of the Audited Balance Sheet and Income and Expenditure Account of the Association for the said Financial year was circulated on page 138 & 139 of 2023 NUTA Bulletin. (ii) The Audited Balance Sheet and Income and Expenditure Account were placed before the General Body by Dr. Dilip Hande, Treasurer, on behalf of the Executive Committee.

**ITEM NO. 871 :
STATEMENT ON FIXED SECURITIES
POSITION :**

NOTED the Statement no. 34 showing the position of the Fixed Securities of the Association as on 31st March, 2023.

Note : (i) Statement no. 34 regarding the fixed securities of the Association as on 31st March, 2023 was circulated on page 140 of 2023 NUTA Bulletin. (ii) The Statement showing the position of the Fixed Securities of the Association as on 31st March, 2023, was placed before the General Body by Dr. Dilip V. Hande, Treasurer, on behalf of the Executive Committee.

**ITEM NO. 872 :
APPOINTMENT OF THE AUDITORS :**

CONSIDERED AND APPROVED the following resolution for the appointment of Auditors for the Financial year ending on 31st March, 2024 namely :-

**"C.R.Sagdeo & Co. Chartered Accountant
"Prabha Niwas" Nagpur be appointed as auditor for
the Financial year ending on the 31st March 2024"**

Notes : (i) As per Article VII of the Constitution of NUTA the "General Body shall appoint auditors annually in the Annual Meeting of the Association." (ii) The Executive Committee resolved to recommend

the above resolution, (Vide item No. 36 of 2023) which was placed before the General Body for its approval. (iii) Dr. Dilip Hande Treasurer, on behalf of the Executive Committee, moved the resolution.

**ITEM NO. 873 :
SUBMISSION OF STATEMENTS OF
AUDITED ACCOUNTS**

NOTED the submission of statements of Audited Accounts of Nagpur University Teachers' Association for the year ending on 31st March, 2022 to The Deputy Charity Commissioner Nagpur region, Nagpur by The Secretary NUTA, DR.NITIN KONGRE vide Acknowledgement No. NGP/125959/TA/23 Dated : 25.09.2023.

Notes : (1) Copy of the Acknowledgement No. NGP/125959/TA/23 Date : 25.09.2023 regarding Submission of Audited Accounts for the year ending on 31st March, 2023 was circulated on page 142 of 2023 NUTA Bulletin.

(2) Statement of Audited Accounts of Nagpur University Teachers' Association for the year ending on 31st March, 2023 was approved by the Executive Committee in its meeting held on 1st October, 2023 vide item no. 39.

विषय क्रमांक ८७४ :

**प्रा.डॉ.आर.के.चव्हाण, अध्यक्ष, सुटा यांचे
दिनांक ५ सप्टेंबर २०२३ रोजीचे पत्र**

प्रा.डॉ.आर.के.चव्हाण, अध्यक्ष, शिवाजी विद्यापीठ शिक्षक संघ (सुटा) यांनी दिनांक ५ सप्टेंबर २०२३ रोजी लिहिलेल्या पत्राच्या संदर्भात कार्यकारी मंडळाच्या वतीने प्रा.डॉ.रवींद्र मुंद्रे यांनी मांडलेला पुढील प्रस्ताव विचारात घेण्यात आला व संमत करण्यात आला :-

‘सुटा’चे अध्यक्ष प्रा.डॉ.आर.के.चव्हाण यांचे दिनांक ५ सप्टेंबर २०२३ रोजीचे पत्र विचारात घेण्यात आले. “या विशेषांकाचा उपयोग एम्फुक्टोच्या सर्व घटक संघटनांना प्रशिक्षित कार्यकर्ते तयार करण्यासाठी होईल याची मला खात्री आहे. वेतन आयोगाच्या संघर्ष विशेषांकातील सहपत्रे व मा.उच्च व सर्वोच्च न्यायालयाचे निर्णय दीर्घकाळ या क्षेत्रामध्ये काम करणाऱ्या प्रत्येकाला उपयुक्त ठरतील.” हे जे मत त्यांनी या पत्रात व्यक्त केले त्याबद्दल हे सभागृह मनापासून समाधान व्यक्त करीत आहे. नुटाच्या कार्यकारी मंडळाने दिनांक २८ मे २०१७ रोजी झालेल्या बैठकीमध्ये विषय क्रमांक ४३ (३) अन्वये याबाबत विचार करून निर्णय घेतला होता. पुढे दिनांक १५ सप्टेंबर २०१९ रोजी

बाह्यंत्रणेकडून कामे करून घेण्यासाठी सेवापुरवठादार संस्थेचे/एजन्सीचे पॅनल नियुक्तीचा दि. ०६.०९.२०२३ रोजीचा शासन निर्णय रद्द करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन : उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभाग

शासन निर्णय क्र.संकिर्ण-२०१७/प्र.क्र.९३/कामगार-८ मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक, मंत्रालय, मुंबई-४०००३२

दिनांक : ३१ ऑक्टोबर, २०२३

वाचा : या विभागाचा समक्रमांकाचा शासन निर्णय दि. ०६.०९.२०२३

प्रस्तावना

कामगार विभागाने, कामगार आयुक्तालय व कामगार विभागाच्या अधिनस्त असलेल्या इतर कार्यालयांसाठी बाह्यस्त्रोताद्वारे मनुष्यबळ घेण्यासाठी दिनांक १८.०६.२०१४ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये मे.ब्रिस्क फॅसिलिटिज प्रा.लि. व क्रिस्टल इंटीग्रेटेड सर्व्हिसेस प्रा.लि. या दोन निविदाकारांच्या पॅनलला तीन वर्षांच्या कालावधीसाठी मंजुरी देण्यात आली होती. सदर पॅनलवरील पुरवठादारांच्या सेवा घेण्यासाठी इतर विभागांना मुभा देण्यात आली होती.

२. सदर कालावधी संपुष्टात आल्यानंतर सदर पॅनलला वेळोवेळी मुदतवाढ देण्यात आली होती. सदर मुदतवाढ दि. १८.०९.२०२३ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये संपुष्टात आणण्यात आली आहे.

३. दरम्यानच्या काळात पुरवठादारांचे नवीन पॅनल नियुक्त करण्यासाठी कामगार आयुक्त यांच्या अध्यक्षतेखाली निविदा समिती गठीत करण्यात आली. सदर समितीने दि. ०२.०९.२०२१ ते दि. २७.०४.२०२२ या कालावधीत निविदा प्रक्रिया राबविली. सदर निविदा प्रक्रियेमध्ये एकूण २६ निविदाकारांनी भाग घेतला होता. त्यापैकी निविदा समितीने १० निविदाकारांना पात्र ठरविले होते. त्यानुसार प्रस्ताव मंत्रिमंडळाच्या बैठकीसमोर ठेऊन त्यास मान्यता देण्यात आली. मंत्रिमंडळाने दिलेल्या मान्यतेप्रमाणे १० निविदाकारांपैकी एक एजन्सी वगळून नऊ (९) एजन्सींचे पॅनल तयार करणे तसेच अनुषंगिक बाबींना मान्यता देण्यासाठी शासन निर्णय निर्गमित करण्यात आला. सदर पॅनलवरील सेवापुरवठादारांच्या सेवा घेणे राज्यशासनाचे शासकीय विभाग/निमशासकीय विभाग/स्थानिक स्वराज्य संस्था/महामंडळे/सार्वजनिक क्षेत्रातील उपक्रम/इतर आस्थापना इ. यांना बंधनकारक करण्यात आले आहे. सदर पुरवठादारांच्या पॅनलमध्ये (१) अॅक्सेंट टेक सर्व्हिसेस लि. (२) सी.एम.एस. आयटी सर्व्हिसेस प्रा.लि. (३) सी.एस.सी. ई-गव्हर्नन्स सर्व्हिसेस इंडिया लि. (४) इनोवेव आयटी

इन्फ्रास्ट्रक्चर लि. (५) क्रिस्टल इंटीग्रेटेड सर्व्हिसेस प्रा.लि. (६) एस-२ इन्फोटेक इंटरनॅशनल लि. (७) सैनिक इंटीलजन्स सिक्युरिटी प्रा.लि. (८) सिंग इंटीलजन्स सिक्युरिटी सर्व्हिसेस प्रा.लि. (९) उर्मिला इंटरनॅशनल सर्व्हिसेस प्रा.लि. या ९ एजन्सींचा समावेश होता.

शासन निर्णय

या विभागाचा वाचा येथे नमूद दि. ०६.०९.२०२३ रोजीचा शासन निर्णय रद्द करण्यात येत आहे.

२. सदर शासन निर्णय रद्द करीत असल्याने विविध शासकीय विभागांना/कार्यालयांना या विभागाच्या २०२१ मध्ये निविदा प्रक्रिया राबविलेल्या व दि. ०६.०९.२०२३ रोजीच्या शासन निर्णयाद्वारे नियुक्त पॅनलवरील एजन्सीकडून दि. २१.१०.२०२३ पासून मनुष्यबळाच्या सेवा घेता येणार नाही. संबंधित शासकीय विभागांनी/कार्यालयांनी त्यांच्या स्तरावर आवश्यकतेनुसार नियोजन करावे.

३. ज्या शासकीय विभागांनी/कार्यालयांनी या विभागाच्या दि. ०६.०९.२०२३ रोजीच्या शासन निर्णयाच्या आधारे मनुष्यबळाच्या सेवा घेतल्या असतील त्या विभागांनी/कार्यालयांनी दि. २१.१०.२०२३ पासून ९ महिन्यांच्या आत मनुष्यबळाच्या सेवा प्रशासकीय कामकाजावर परिणाम होणार नाही, अशा रितीने संपुष्टात आणाव्यात.

४. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२३१०३११७०००२३१० असा आहे. सदर आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षात्कृत करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(दिपक पोळगे)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

झालेल्या बैठकीत विषय क्रमांक ३९ अन्वये याबाबतचे तपशील निश्चित करून रविवार, दिनांक २४ नोव्हेंबर २०१९ रोजीच्या नुटाच्या आमसभेत या विशेषांक मालिकेतील सन २०१९ चा १४ वा अंक प्रकाशित करावा असा निर्णय घेतला होता त्यातून या विशेषांक मालिकेचे काम सुरु झाले.

डॉ.चव्हाण यांनी त्यांच्या पत्रामध्ये व्यक्त केलेल्या “दिनांक २४ एप्रिल १९६२ मध्ये स्थापन झालेला अखिल भारतीय प्राध्यापक महासंघ (AIFUCTO) व दिनांक २ एप्रिल १९७५ मध्ये स्थापन झालेला महाराष्ट्र प्राध्यापक महासंघ (MFUCTO) या दोन संघटनांनी खऱ्या अर्थाने देश व राज्य पातळीवर संघर्ष करण्यासाठी प्राध्यापकांना एकत्र करून रस्त्यावरची लढाई व न्यायालयीन लढाईच्या माध्यमातून न्याय मिळवून दिला. अर्थातच विद्यापीठ पातळीवर कार्यरत असणाऱ्या संघटनांचा या संघर्षामध्ये मोलाचा वाटा होता व आहे.” या मताची उचित दखल घेतली जावी असे या सभेला वाटते. खुद्द प्रा.बी.टी.देशमुख यांनी स्वतः प्रस्तावनेमध्ये “दुसरे महत्त्वाचे वैगुण्य सुद्धा मला नमूद केले पाहिजे. अखिल भारतीय प्राध्यापक महासंघ व महाराष्ट्र प्राध्यापक महासंघ या स्तरावर झालेल्या घडामोडींशी संबंधित असलेल्या कागदपत्रांचा आधार घेऊन ही लेखमाला तयार करण्यात आलेली आहे. या संदर्भात महाराष्ट्र प्राध्यापक महासंघाच्या सर्व घटक संघटनांनी आपापल्या स्तरावर बरीच मेहनत केलेली असली तरी घटक संघटनांच्या घडामोडींबाबत फक्त नुटा संघटनेच्या पातळीवरीलच कागदपत्रे माझ्या दप्तरी उपलब्ध असल्यामुळे इतर घटक संघटनांच्या क्षेत्रीय पातळीवरील महत्त्वाच्या एखाद्या घडामोडीची नोंद झालेली नाही असे वाचकांना वाटणे स्वाभाविक आहे आणि त्यामुळे त्या त्या घटक संघटनांच्या स्तरावरील घडामोडींच्या तपशीलवार माहितीची भर घालण्यास मोठा वाव आहे. त्या त्या घटक संघटनांच्या स्तरावरील नेत्यांना व कार्यकर्त्यांना ही पोकळी भरून काढण्यासाठी मेहनत करावी लागेल हे उघड आहे.” असे मत व्यक्त केलेले आहे. (181/2019)

त्या त्या काळातील सक्रीय शिक्षक एव्हाना निवृत्त झालेले आहेत किंवा होत आहेत. काळ जसजसा जाईल तसतसा इतिहास पुसट होत जाईल. हे लक्षात घेता महाराष्ट्र प्राध्यापक महासंघाच्या घटक संघटनांनी त्यांच्या त्यांच्या स्तरावर उपलब्ध असलेली कागदपत्रे, सहपत्रे तसेच घटनाक्रमाचे तपशील नोंदबद्ध करण्यासाठी विशेष यंत्रणा उभारून हे काम हाती घ्यावे अशी विनंती हे सभागृह महाराष्ट्र प्राध्यापक महासंघाच्या घटक संघटनांना करीत आहे.

प्रा.डॉ.चव्हाण यांनी त्यांच्या पत्रामध्ये व्यक्त केलेल्या “अपवाद वगळता बहुतांश संघटनांमध्ये प्रशिक्षित नेते व कार्यकर्त्यांचा अभाव आहे. प्राध्यापक संघटनेत काम करतांना, आनुषंगिक कायदे, मा.उच्च व सर्वोच्च न्यायालयाचे निर्णय, शासन आदेश व नियमांचा सखोल व तर्कशुद्ध अभ्यास अपरिहार्य आहे.” या मताशी कोणीही सहमत होईल. (i) संघटनात्मक जीवनाला चाटून जाणाऱ्या भारतीय संविधानातील किमान तरतुदी (ii) विद्यापीठ कायद्यातील महत्त्वपूर्ण तरतुदी (iii) विद्यापीठाच्या विविध प्राधिकरणातील कामकाजाचे नियमन करणारे नियम, परिनियम (iv) व्यावसायिक जीवनाचे नियमन करणारे शासननिर्णय व विद्यापीठ अनुदान आयोगाचे तसेच विद्यापीठाचे निर्णय व नियम (v) मा.उच्च व सर्वोच्च न्यायालयाला भारतीय संविधानाने “Courts of Record” चा दर्जा दिलेला आहे याचा निश्चित अर्थ काय? याबाबत जागरूक असणे ही किमान साधनसामुग्री संघटनेत काम करणाऱ्या प्रत्येक नेत्याच्या व कार्यकर्त्यांच्या सतत हाताशी असली पाहिजे. यासाठी नियोजनपूर्वक काम करणे आवश्यक आहे, असे या सभेला वाटते.

नोट : प्रा.डॉ.आर.के.चव्हाण, अध्यक्ष, शिवाजी विद्यापीठ शिक्षक संघ (मुटा) यांनी आदरणीय प्रा.बी.टी.देशमुख सर, माजी विधानपरिषद सदस्य व माजी अध्यक्ष, महाराष्ट्र प्राध्यापक महासंघ यांना दिलेले पत्र सन २०२३ च्या नुटा बुलेटीनच्या पृष्ठ १५२ वर प्रसृत केलेले आहे.

विषय क्रमांक ८७५ :

बाह्य यंत्रणेकडून कामे करून घेण्यासाठी सेवापुरवठादार संस्थेचे/एजन्सीचे पॅनल नियुक्ती करण्यासाठी शासन निर्णय

“बाह्य यंत्रणेकडून कामे करून घेण्यासाठी सेवापुरवठादार संस्थेचे/एजन्सीचे पॅनल नियुक्ती करण्यासाठी शासन मान्यता देणेबाबत” या विषयावरील महाराष्ट्र शासनाच्या उद्योग, ऊर्जा, कामगार व खनिकर्म विभागाने दिनांक ६ सप्टेंबर, २०२३ रोजी निर्गमित केलेल्या शासन निर्णयाची नोंद घेण्यात आली.

वरील शासन निर्णयांची नोंद घेत असतांना सदर शासन निर्णय दिनांक ३१ ऑक्टोबर २०२३ च्या शासननिर्णयाद्वारे रद्द करण्यात आला याची सुद्धा सभागृहाने नोंद घेतली.

नोट : (१) बाह्य यंत्रणेकडून कामे करून घेण्यासाठी सेवापुरवठादार संस्थेचे/एजन्सीचे पॅनल नियुक्ती करण्यासाठी शासन मान्यता देणेबाबतचा महाराष्ट्र

शासनाच्या उद्योग, ऊर्जा, कामगार व खनिकर्म विभागाने दिनांक ६ सप्टेंबर, २०२३ रोजी निर्गमित केलेला शासन निर्णय सन २०२३ च्या नुटा बुलेटीनच्या पृष्ठ १४१ वर प्रसृत केलेला आहे.

(२) बाह्ययंत्रणेकडून कामे करून घेण्यासाठी सेवापुरवठादार संस्थेचे/एजन्सीचे पॅनल नियुक्तीचा दि. ०६.०९.२०२३ रोजीचा शासन निर्णय रद्द करण्याबाबतचा महाराष्ट्र शासनाच्या उद्योग, ऊर्जा, कामगार व खनिकर्म विभागाने दिनांक ३ ऑक्टोबर, २०२३ रोजी निर्गमित केलेला शासन निर्णय सन २०२३ च्या नुटा बुलेटीनच्या पृष्ठ १७५ वर प्रसृत केलेला आहे.

विषय क्रमांक ८७६ :

राज्यातील शासकीय व स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या सर्व माध्यमांच्या शाळांसाठी ‘दत्तक शाळा योजना’ राबविणे

“राज्यातील शासकीय व स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या सर्व माध्यमांच्या शाळांसाठी ‘दत्तक शाळा योजना’ राबविणेबाबत” या विषयावर महाराष्ट्र शासनाच्या शालेय शिक्षण व क्रीडा विभागाने दिनांक १८ सप्टेंबर, २०२३ रोजी काढलेल्या शासननिर्णयाची (क्रमांक : संकीर्ण २०२३/प्र.क्र.४४/एसडी-६) नोंद घेण्यात आली.

नोट : राज्यातील शासकीय व स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या सर्व माध्यमांच्या शाळांसाठी ‘दत्तक शाळा योजना’ राबविणेबाबत” या विषयावर महाराष्ट्र शासनाच्या शालेय शिक्षण व क्रीडा विभागाने दिनांक १८ सप्टेंबर, २०२३ रोजी काढलेल्या शासननिर्णय सन २०२३ च्या नुटा बुलेटीनच्या पृष्ठ १४४ वर प्रसृत केलेला आहे.

विषय क्रमांक ८७७ :

जिल्हाधिकारी जळगाव यांनी काढलेली विक्षिप्त अधिसूचना

महाराष्ट्र शासनाच्या महसूल व वन विभागामध्ये कार्यरत असलेल्या जिल्हाधिकारी जळगाव यांनी घटनावाह्य पद्धतीने तहसिलदारांची कंत्राटी नेमणूक करण्याविषयी काढलेल्या दिनांक २७ सप्टेंबर २०२३ रोजीच्या विक्षिप्त अधिसूचनेची (क्र.लवाद/कावि/१४३/२०२३) नोंद घेण्यात आली.

नोट : महाराष्ट्र शासनाच्या महसूल व वन विभागामध्ये कार्यरत असलेल्या जिल्हाधिकारी जळगाव यांनी घटनावाह्य पद्धतीने तहसिलदारांची कंत्राटी नेमणूक करण्याविषयी काढलेली दिनांक २७ सप्टेंबर २०२३ रोजीची अधिसूचना सन २०२३ च्या नुटा बुलेटीनच्या पृष्ठ १५७ वर प्रसृत केलेली आहे.

विषय क्रमांक ८६७ :

गणसंख्या :

नुटाच्या घटनेतील खंड ५ मध्ये असलेल्या तरतुदीनुसार गणसंख्येच्या अभावी सुरुवातीला सभा अर्धा तासासाठी तहकुब करण्यात आली होती, ही बाब कार्यवृत्तामध्ये नोंदविण्यात येत आहे, असे अध्यक्षाने जाहीर केले.

विषय क्रमांक ८६८ :

आभार

सभा व्यवस्थेबद्दल आभार : कार्यकारी मंडळाच्या वतीने अध्यक्षाने महाविद्यालयाचे प्राचार्य व स्थानिक शाखेचे इतर प्राध्यापक, जिल्हा नुटाचे अध्यक्ष, सचिव व सदस्य, यांनी ही सभा यशस्वी करण्यासाठी घेतलेल्या परिश्रमाबद्दल आणि दिलेल्या सहकार्याबद्दल त्यांचे मनःपूर्वक आभार मानले. शेवटी सर्व उपस्थित सदस्यांचे आभार मानून सभा संपली असे अध्यक्षाने जाहीर केले.

स्वा / प्रा. पी. बी. रघुवंशी
अध्यक्ष

स्वा / डॉ.नितीन कोंगरे
सचिव

No.CIM/ 53 : : Date 15.12.2023

**CORRECTION
in the copy of the Minutes
of the General Body Meeting of NUTA**

Copy of the Minutes of the General Body Meeting of NAGPUR UNIVERSITY TEACHERS' ASSOCIATION held at 12.00 noon on SUNDAY, the 5th November, 2023 at Indraprastha New Arts, Commerce & Science College, Batchelor Road, Wardha is circulated in this NUTA Bulletin. If you propose to suggest any correction to the Minutes, it may be pointed out to **Dr.Nitin C. Kongre**, Secretary, NUTA, Plot No. 144, Gayatri Nagar, Behind IT Park, Nagpur-440022 by letter within 10 days from the date of posting of this Bulletin.

It will not be possible for the corrections received after the due date to be included in the List of corrections for consideration. Please send one copy of your letter to Prof. P. B. Raghuvanshi, President NUTA, Buty Plot, Near Mahajan Wadi, Rajapeth, Amravati. 444 601.

- Dr.Nitin C. Kongre, Secretary

भ्रष्टाचारासाठी आणखी एक नवीन दालन उघडण्याचा उच्च शिक्षण विभागाचा उपक्रम जोरात

प्रा.बी.टी.देशमुख

माजी विधान परिषद सदस्य व महाराष्ट्र प्राध्यापक महासंघाचे माजी अध्यक्ष

१. विधिवतरित्या अनुज्ञेय असलेले लाभ शिक्षकांना किंवा कर्मचाऱ्यांना लागू करतांना उच्च शिक्षण विभागातील काही अधिकारी आम्ही म्हणू त्याला देऊ, पूजाअर्चा बरोबर केली नाही तर आम्ही ते लाभ देणार नाही, उच्च न्यायालयातून जरी अनेकांनी न्याय मिळविला तरी त्यातील काहींना आम्ही देऊ, पण इतर काहींच्या बाबतीत सर्वोच्च न्यायालयात पूर्नर्विलोकन याचिका दाखल करून 'पूजाअर्चा' करण्यासाठी अशा अर्जदाराला जेरीस आणू, अधिकाऱ्यांची ही वृत्ती स्पष्ट करणारी डझनावारी प्रकरणे दाखवून देता येतील. विधिवतरित्या अदेय असलेले लाभमुद्धा मंत्रिमंडळाची मान्यता नसली तरी, वित्त विभागाची मान्यता नसली तरी, आम्ही वाटेल त्या अधिकाऱ्याला व कर्मचाऱ्याला देऊ शकतो, ही उच्च शिक्षण विभागातील काही अधिकाऱ्यांची मुजोरी वृत्ती बक्षी समितीच्या अहवालामुळे ठसठशीतपणे जगाच्या समोर आली. सहाय्या वेतन आयोगाने मंजूर केलेल्या वेतनश्रेण्यांपेक्षा कितीतरी मोठ्या प्रमाणात अतिप्रदान करण्याची बहादुरी उच्च शिक्षण विभागातील काही अधिकाऱ्यांनी दाखविलेली होती. याबाबतीत बक्षी समितीच्या अहवालामध्ये समाविष्ट असलेला परिच्छेद ४.६.३ मी जसाच्या तसा उधृत करित आहे :-

“(४.६.३) उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग (अकृषी विद्यापीठे) : सर्व विद्यापीठांत शिक्षकेतर पदांच्या ६ व्या वेतन आयोगानुसार मंजूर केलेल्या वेतनश्रेण्यांची तपासणी करून संबंधित अधिकारी / कर्मचाऱ्यांकडून झालेले अतिप्रदान वसूल करण्याची शिफारस करण्यात येत आहे. तसेच योग्य त्या कार्यपद्धतीचा अवलंब न करता निर्गमित केलेल्या शासन निर्णयातील ज्या पदनामांमध्ये व वेतनश्रेण्यांमध्ये नियमबाह्य बदल केल्यामुळे शासनाचे नुकसान झालेले आहे, अशी सर्व पदनामे व त्या पदांना मंजूर केलेल्या वेतनश्रेण्या ७ व्या वेतन आयोगानुसार सुधारित करण्यापूर्वीच दिनांक ७.१०.२००९ च्या शासन अधिसूचनेनुसार कटाक्षाने पूर्ववत करण्याची कार्यवाही उच्च व तंत्र शिक्षण विभागाने तातडीने करावी, तसेच अशा अनियमिततेस जबाबदार असणाऱ्या अधिकारी/कर्मचारी यांच्यावर त्वरीत शिस्तभंगाची कारवाई करण्याची शिफारस समिती करित आहे.”

१.२ जबाबदार अधिकाऱ्यांवर शिस्तभंगाची कारवाई करण्याचा शासननिर्णय या घटनाक्रमातून पुढे निर्गमित झाला. बक्षी समितीची उपरोक्त शिफारस शासनाने मान्य केली. एवढेच नव्हे तर दिनांक ९ जानेवारी २०१९ रोजी एक शासननिर्णय (क्रमांक वेपुर-२०१८/प्र.क्र.४४/सेवा-९) निर्गमित करून याबाबतची प्रत्यक्ष कारवाई सुरु केली. या शासननिर्णयात असे नमूद आहे की, :-

“उच्च व तंत्र शिक्षण विभागाकडून योग्य त्या कार्यपद्धतीचा अवलंब न करता निर्गमित केलेल्या शासन निर्णयातील ज्या पदनामांमध्ये व वेतनश्रेण्यांमध्ये नियमबाह्य बदल केल्यामुळे शासनाचे नुकसान झालेले आहे, अशी सर्व पदनामे व त्या पदांना मंजूर केलेल्या वेतनश्रेण्या ७ व्या वेतन आयोगानुसार सुधारित करण्यापूर्वीच दिनांक ७.१०.२००९ च्या शासन अधिसूचनेनुसार कटाक्षाने पूर्ववत करण्याची कार्यवाही उच्च व तंत्र शिक्षण विभागाने तातडीने करावी, तसेच अशा अनियमिततेस जबाबदार असणाऱ्या अधिकारी/कर्मचारी यांच्यावर त्वरीत शिस्तभंगाची कारवाई करावी.”

कायद्याने देणे लागत असलेल्या गोष्टी आमची पूजाअर्चा केल्याशिवाय आम्ही देणार नाही आणि आमची पूजाअर्चा केली तर कायद्यात बसो अथवा न बसो आम्ही काय वाटेल ते देऊ, या वृत्तीचा पुरस्कार करणारा एक व एकमेव विभाग म्हणून उच्च शिक्षण विभागाचा उल्लेख करता येईल. बक्षी समितीच्या अहवालामध्ये अशा प्रकारची शिफारस दुसऱ्या कोणत्याही विभागाबाबत करण्यात आलेली नाही, ही गोष्ट लक्षात घेतली पाहिजे. एका बाजूला विधिमय देणी देतांना लोकांना अडवून मारणे व दुसऱ्या बाजूला घाऊकरितीने अतिप्रदान करणे यामागे भ्रष्टाचाराच्या हेतूशिवाय दुसरा कोणताही 'पवित्र हेतू' असू शकत नाही.

१.३ भ्रष्टाचाराच्या व्यवहारासाठी चटावलेल्या एका सहसंचालकांनी मा. उच्च न्यायालयाच्या औरंगाबाद खंडपीठाने दिलेल्या आदेशावर 'स्थगन आदेश' पारित करण्याचा अभूतपूर्व व लांछनास्पद प्रकार यातूनच पहायला मिळाला. मा. उच्च न्यायालयाच्या औरंगाबाद खंडपीठाने दिनांक ९ फेब्रुवारी २०२१ रोजी याचिका क्रमांक २७९९/२०२० या प्रकरणात आदेश पारित करून

चाळीसगाव येथील एका नेट-सेट मुक्त शिक्षकाला जुनी पेन्शन योजना लागू करण्याचे आदेशित केले असताना जळगावच्या सहसंचालकांनी दिनांक १२ मे २०२१ रोजी एक आदेश पारित करून मा. उच्च न्यायालयाच्या निर्णयाची अंमलबजावणी करण्यास स्पष्टपणे नकार दिला. मा. उच्च न्यायालयाच्या निर्णयाची वेळेत अंमलबजावणी न केल्यामुळे, अंमलबजावणीस उशीर झाल्यामुळे, न्यायालयाच्या अवमानाची अनेक प्रकरणे यापूर्वी आपल्या पाहण्यात आलेली आहेत. परंतु “पेन्शन योजना लागू करा” असा स्पष्ट आदेश मा. उच्च न्यायालयाने दिलेला असताना न्यायालयाचा आदेश आपल्या आदेशपत्रात उधृत करून “याचिकाकर्त्याला पेन्शन योजना लागू करता येणार नाही” असे आदेश एक सहसंचालक पारित करतात. हा प्रकार भारतीय संविधानाच्या विरोधात असून न्यायसंस्थेचा घोर अवमान करणारा आहे. मा. उच्च न्यायालयाच्या निर्णयाच्या विरोधात निर्णय देण्याचा अधिकार फक्त मा. सर्वोच्च न्यायालयाला आहे. जळगावच्या सहसंचालकांनी स्वतःला सर्वोच्च न्यायालय समजून काढलेल्या १२ मे २०२१ च्या आदेशाची जेवढी निर्भर्त्सना करावी तेवढी थोडीच आहे. पुढे या सहसंचालकांनी दिनांक ५ जुलै २०२१ रोजी उच्च शिक्षण संचालकांना पत्र लिहून तुमच्या दिनांक १६.०२.२०२१ च्या पत्रानुसार मी उपरोक्त कारवाई केली असे त्यांना कळविले. दिनांक २१ जून २०२१ रोजी महाराष्ट्र प्राध्यापक महासंघाचे सरकार्यवाह श्री.एस.पी.लवांडे यांनी औरंगाबाद येथे पत्रकार परिषद घेऊन या सहसंचालकांच्या बडतर्फीची मागणी केली तेव्हा त्यांना तेथून हलविण्यात आले व पेन्शन केस मार्गी लागली. पुढे त्याच सहसंचालकांना सन्मानपूर्वक दुसऱ्या ठिकाणी सहसंचालक म्हणून पाठविण्यात आले. साट्यालोट्याचाच प्रकार म्हणून याकडे पहावे लागेल. एकूण काय तर मा.उच्च न्यायालयाचा आदेश आपल्या आदेशात उधृत करून त्या आदेशाची अंमलबजावणी करता येणार नाही असे आदेश पारित करण्यात आले, यामागे भ्रष्टाचाराच्या हेतूशिवाय दुसरा कोणताही 'पवित्र हेतू' असू शकत नाही.

१.४ सन १९९१ ते २००० या कालखंडामध्ये विधिवतरित्या नियुक्त झालेल्या नेट-सेट मुक्त शिक्षकांना जुनी पेन्शन योजनाच लागू करावी लागेल असे आदेशित करणारा पहिला धोरणात्मक निर्णय मा.मुंबई उच्च न्यायालयाने दिनांक ३ ऑक्टोबर २०१८ रोजी दिला. त्याचे तपशील पुढीलप्रमाणे :- “In the High Court of Judicature at Bombay : Civil Appellate Jurisdiction : Writ Petition No. 13166 of 2017 Shri Maruti Dattatraya Patil..Petitioner Vs. The State of Maharashtra and ors...Respondents. Date of Judgment : 03rd October, 2018” (120/2018) त्यावर उच्च शिक्षण विभागाने मा.सर्वोच्च न्यायालयात SLP दाखल केली. ती सर्वोच्च न्यायालयाने दिनांक १ जुलै २०१९ रोजी फेटाळून लावली. खरे म्हणजे नेट-सेट मुक्त शिक्षकांना जुनी पेन्शन योजना लागू करण्याचा धोरणात्मक निर्णय दिनांक ३ ऑक्टोबर २०१८ रोजी मा.उच्च न्यायालयाने दिला व तो मा.सर्वोच्च न्यायालयाने दिनांक १ जुलै २०१९ रोजी कायम केला. येथेच हे प्रकरण संपायला हवे होते. महाराष्ट्र प्राध्यापक महासंघाने तीव्र आंदोलनाची नोटीस दिल्यानंतर व ते आंदोलन प्रत्यक्ष सुरु झाल्यानंतर असा शासननिर्णय दिनांक २९ ऑक्टोबर २०२१ रोजी म्हणजे जवळ जवळ दोन-अडीच वर्षांनी काढण्यात आला. (288/21) यामागे भ्रष्टाचाराच्या हेतूशिवाय दुसरा कोणता 'पवित्र हेतू' असू शकतो?

१.५ मा. उच्च न्यायालयाच्या १७ ते २५ खंडपीठांचे एकामागून एक निर्णय होत असताना असे लक्षात येते की, 'आवड-निवड' तत्त्वानुसार मा.सर्वोच्च न्यायालयात विशेष अनुमती याचिका दाखल करण्याचा सपाटा उच्च शिक्षण विभागाने सुरुच ठेवला होता. मा.उच्च न्यायालयाच्या १७ खंडपीठांचे निर्णय संघटनेच्या कार्यालयात उपलब्ध आहेत. महासंघाच्या घटक संघटनांनी ते शब्दशः आपल्या मुखपत्रात छापून प्रसिद्ध केलेले आहेत. (एका शासकीय दस्तऐवजामध्ये ही संख्या २५ दाखविलेली आहे म्हणून १७ ते २५.) मा. सर्वोच्च न्यायालयात राज्यशासनाच्या तीन विशेष अनुमती याचिका 'डिसमिस' झालेल्या आहेत. पहिला आदेश मा. सर्वोच्च न्यायालयाने दिनांक १ जुलै २०१९ रोजी पारित केलेला आहे. मा.उच्च न्यायालयाच्या १७ ते २५ खंडपीठांनी निर्णय दिल्यावर व एक नव्हे तर तीन विशेष अनुमती याचिका फेटाळून लावल्यानंतर धोरणात्मक

निर्णय न काढण्यामागे भ्रष्टाचाराच्या हेतूशिवाय दुसरा कोणता 'पवित्र हेतू' असू शकतो?

१.६ याबाबत एकही प्रकरणामध्ये उच्च न्यायालयाच्या आदेशाला मा.सर्वोच्च न्यायालयाने स्थगनादेश दिलेला नव्हता. राज्यशासनाच्या विधी व न्याय विभागाच्या सचिवांनी दिनांक २ एप्रिल २०१४ रोजी एक स्थायी आदेश काढला. तसेच "न्यायालयीन प्रकरणे त्वरित निकाली काढणे व अवमान याचिकेसंदर्भात" या विषयावर वित्त सचिवांनी दिनांक २० ऑक्टोबर २०१४ रोजी एक स्थायी आदेश काढला. त्यानंतर राज्याच्या मा. मुख्य सचिवांनी दिनांक २८ ऑक्टोबर २०१४ रोजी एक स्थायी आदेश पारित केला. त्याप्रमाणे "न्यायालयाने विशिष्ट मुदत घालून दिलेल्या प्रकरणांमध्ये मुदतीपूर्वीच यथोचित कार्यवाही करण्याची दक्षता घेण्याबाबतच्या सूचना सर्व प्रशासकीय विभागांना देण्यात आलेल्या आहेत." असे आदेशित करण्यात आले. एकाही प्रकरणामध्ये उच्च शिक्षण विभागाने या आदेशांचे पालन केले नाही. हा केवळ निर्लज्जपणाचा कळस होय. मुख्य सचिवांचे, वित्त सचिवांचे व विधी सचिवांचे आदेश सतत डावलण्यामागे भ्रष्टाचाराच्या हेतूशिवाय दुसरा कोणता 'पवित्र हेतू' असू शकतो?

१.७ लहरीप्रमाणे वागणाऱ्या अधिकाऱ्यांना मा.उच्च न्यायालयाने लावलेले फटकारे पहाण्यासारखे आहेत.

(i) याचिकाकर्त्या प्राध्यापिकेला "तुम्हाला नवीन पेन्शन योजना लागू आहे"

असे विभागातर्फे लेखी कळविण्यात आले त्यामुळे त्यांना ही याचिका दाखल करावी लागली. (सन २०२० ची याचिका क्रमांक LD-VC-CW No. 1045 of 2020) याचिकेसोबत मा.उच्च न्यायालयाचा पहिला निर्णय व मा.सर्वोच्च न्यायालयाने तो निर्णय कायम केल्याचे सारे तपशील सोबत जोडले होते.

(ii) उच्च शिक्षण विभागातील अधिकारी हे हेतुपुरस्सर ही गोष्ट करीत आहेत, हे मा.उच्च न्यायालयाच्या लक्षात आले व त्यांनी उच्च शिक्षण सचिव व संचालक यांनाच टांगणीला लावले. स्वतः काही निर्णय न देता "हा वाद विषय संपुष्टात आला आहे असे याचिकाकर्त्यांचे म्हणणे आहे. तुम्ही दोघेही तुमचे डोके चालवा (apply your mind) व त्याबाबत आठ दिवसात शपथपत्र दाखल करा" असे आदेश पारित केले. "न्यायालयाच्या पूर्व निर्णयाच्या विरोधात तुम्ही काही निर्णय घेतल्यास त्याची भारी किंमत तुम्हाला मोजावी लागेल" असेही आपल्या आदेशात मा.खंडपीठाने नमूद केले.

(iii) दिनांक ३१ ऑगस्ट २०२० रोजी न्यायालयाने पारित केलेल्या आदेशातील हा भाग शब्दशः पुढीलप्रमाणे :-

"According to the petitioner, the controversy is covered by the decision of the Division Bench of this Court rendered on 03/10/2018 in Writ Petition No.13166/2017 against which S.L.P. No.14703/2019 was dismissed on 01/07/2019.

(सहपत्र एक : परिच्छेद २ व २६ पहा)

UNIVERSITY GRANTS COMMISSION : NEW DELHI UGC (ESTABLISHMENT OF AND MAINTENANCE OF STANDARDS IN PRIVATE UNIVERSITIES) REGULATIONS, 2003

Background

(i) Setting up of private universities through State Acts is a recent phenomenon. An effective regulatory mechanism is required for the maintenance of standards of teaching, research, examination and extension services in these private universities.

(ii) An effective mechanism for regulating the functioning of existing State Universities recognized by the University Grants Commission under section 2(f) and 12B of the UGC Act, 1956 is already in place. In almost all the States, the Governor of the State is the ex-officio Chancellor of the universities in that particular State. Besides, all the recognized State Universities under the purview of the UGC are receiving grants from the UGC and are obligated to follow the statutory regulations made under the UGC Act, which inter-alia include regulations defining the minimum qualifications that should be possessed by any person to be appointed to the teaching staff of the universities; regulations defining the minimum standards of instruction for the grant of a degree by a university, etc.

(iii) Under Section 3 of the UGC Act deemed to be university status is granted by the Central Government to those educational institutions of repute, which fulfill the prescribed standards and comply with various requirements laid down by the UGC.

(iv) For private universities belonging to a separate category altogether, a suitable regulatory mechanism is essential by way of laying down the conditions specifically for the establishment and operation of such universities for safeguarding the interests of the student community with adequate emphasis on the quality of education and to avoid commercialization of higher education, etc.

(v) Accordingly, in exercise of the powers conferred by clauses (f) & (g) of subsection (1) of Section 26 of the UGC Act, 1956, the UGC hereby makes the following Regulations, namely:-

1. Short title, application and commencement

1.1. These regulations may be called the University Grants Commission (Establishment of and Maintenance of Standards in Private Universities) Regulations, 2003.

1.2. These shall apply to every private university established by or incorporated under a State Act, before or after the commencement of these regulations.

1.3. These shall apply to all the degrees/diplomas/

certificates (including those offered in India in collaboration with foreign universities) offered under formal, non-formal or distance education mode by the private university.

1.4. These shall come into force on the date of their publication in the Gazette of India.

1.5. Any private university, which has started functioning before commencement of these Regulations, shall ensure adherence to these Regulations within a period of 3 months from the notification of these Regulations and confirm the compliance to the UGC. Failure to comply with this requirement, shall render any degree/diploma awarded by a private university as unspecified in terms of Section 22(3) of the UGC Act and shall invite penalty under Section 24 of the UGC Act.

2. Definitions

2.1. "private university" means a university duly established through a State / Central Act by a sponsoring body viz. a Society registered under the Societies Registration Act 1860, or any other corresponding law for the time being in force in a State or a Public Trust or a Company registered under Section 25 of the Companies Act, 1956.

2.2 "off-campus centre"* means a centre of the private university established by it outside the main campus (within or outside the State) operated and maintained as its constituent unit, having the university_s compliment of facilities, faculty and staff.

2.3."off-shore campus"* means a campus of the private university established by it outside the country, operated and maintained as its constituent unit, having the university_s compliment of facilities, faculty and staff.

2.4 "study centre"* means a centre established and maintained or recognized by the university for the purpose of advising, counseling or for rendering any other assistance required by the students used in the context of distance education.

2.5."student" means a person duly admitted and pursuing a programme of stud * _ "off-campus centre" "off-shore campus" and "study centre" as defined under these Regulations shall be applicable to the universities as defined under 2(f) of the UGC Act, 1956.

3. Establishment and recognition of Private Universities

3.1. Each private university shall be established by a

We direct respondent Nos.1 and 2 to apply their mind to find out whether the controversy is covered by the decision of this Court and pass an appropriate order which shall be communicated to the petitioner within a period of eight weeks from today. If we find that the decision is contrary to the judgment delivered by this Court, heavy cost shall have to be imposed."

(iv) न्यायालयाने निर्णय घेण्यासाठी दिलेली मुदत संपत आलेली होती. न्यायालयाच्या निर्णयाप्रमाणे "वादविषय संपुष्टात आलेला आहे किंवा नाही" याबाबत प्रधान सचिव, उच्च शिक्षण व संचालक उच्च शिक्षण यांनी निर्णय घेण्याचे टाळले व त्यावर आपले डोके चालवून नामी उपाय शोधून काढला. एकट्या याचिकाकर्त्यांना जुनी पेन्शन योजना लागू करणारे शासनपत्र त्यांनी दिनांक १५ डिसेंबर २०२० रोजी निर्गमित केले.

(v) दिनांक १७ डिसेंबर २०२० रोजी सहसंचालकांनी महाविद्यालयाच्या प्राचार्यांना पत्र पाठवून "याचिकाकर्त्यांचा सेवानिवृत्ती वेतनाबाबतचा प्रस्ताव दोन प्रतीत मूळ सेवा पुस्तकासह या कार्यालयास तात्काळ सादर करावा." असे कळविले.

(vi) दिनांक २१ डिसेंबर २०२० च्या अतितात्काळ पत्राने हे प्रकरण

महालेखाकार यांच्याकडे पाठविण्यात आले व "शीघ्रगतीने हे पेन्शन प्रकरण मंजूर करावे" अशी विनंती महालेखाकारांना करण्यात आली.

(vii) वादविषय संपुष्टात आला की नाही याबाबत निर्णय घ्या असे आदेश असतांना त्या आदेशाप्रमाणे शपथपत्र दाखल न करता एक एक प्रकरण चवीने चघळत बसण्यामार्गे भ्रष्टाचाराच्या हेतूशिवाय दुसरा कोणता 'पवित्र हेतू' असू शकतो?

१.८ "प्रायव्हेट प्रॅक्टिस'साठी चटावलेल्या अधिकाऱ्यांना मा.उच्च न्यायालयाने तुम्ही अंतिम निर्णय घ्या असा फटका दुसऱ्या एका प्रकरणात लगावला. तरी ते शुद्धीवर यायला तयारच नव्हते.

(i) याचिकाकर्त्यांना "जुनी पेन्शन योजना लागू होत नाही" असे विभागाने लेखी कळविले होते व त्यामुळे ही याचिका सादर करावी लागली. (सन २०२० ची याचिका क्रमांक ST. No.9649) दिनांक १२ ऑक्टोबर २०२० रोजी ही याचिका सुनावणीला आली तेव्हा त्याच त्या विषयावर लोकांना पुन्हा पुन्हा याचिका दाखल करायला उच्च शिक्षण विभाग भाग पाडत आहे, ही गोष्ट मा.उच्च न्यायालयाच्या लक्षात आल्यामुळे मा.उच्च न्यायालयाने असे आदेश पारित केले की, "प्रधान सचिव, उच्च शिक्षण व संचालक, उच्च शिक्षण यांनी दिनांक ३ ऑक्टोबर २०१८ रोजी W.P. 13166 of 2017 या प्रकरणात मा.उच्च न्यायालयाने दिलेला निर्णय विचारात घ्यावा. त्याचबरोबर विशेष अनुमती

separate State Act and shall conform to the relevant provisions of the UGC Act, 1956, as amended from time to time.

3.2. A private university shall be a unitary university having adequate facilities for teaching, research, examination and extension services.

3.3. A private university established under a State Act shall operate ordinarily within the boundary of the State concerned. However, after the development of main campus, in exceptional circumstances, the university may be permitted to open off-campus centres, off-shore campuses and study centres after five years of its coming into existence, subject to the following conditions:

3.3.1. The off-campus centre(s) and / or the study centre(s) shall be set up with the prior approval of the UGC and that of the State Government(s) where the centre(s) is/are proposed to be opened.

3.3.2. The over-all performance of the off-campus centre(s) and/ or the study centre(s) shall be monitored annually by the UGC or its designated agency. The directions of the UGC for management, academic development and improvement shall be binding.

3.3.3 If the functioning of the said centre(s) remains unsatisfactory, the private university shall be instructed by the UGC to close down the said centre(s), which shall be binding on the university. In such a situation, the interests of the students already enrolled therein shall be protected.

3.3.4 Any off-shore campus(es) in foreign countries shall be opened only after obtaining due permission from the Government of India and also that of the Government of the host country.

3.3.5 In case of off-shore campus(es), the remittance of funds shall be governed by the rules and regulations of the Reserve Bank of India.

3.4 A Private university shall fulfill the minimum criteria in terms of programmes, faculty, infrastructural facilities, financial viability, etc., as laid down from time to time by the UGC and other concerned statutory bodies such as the All India Council for Technical Education (AICTE), the Bar Council of India (BCI), the Distance Education Council (DEC), the Dental Council of India (DCI), the Indian Nursing Council (INC), the Medical Council of India (MCI), the National Council for Teacher Education (NCTE), the Pharmacy Council of India (PCI), etc.

3.5 The courses of studies prescribed for a first degree and/ or the post-graduate degree / diploma programmes should have been formally approved by the respective academic bodies of the private university, such as _ Board of Studies, Academic Council and Governing/ Executive Council.

3.6. The programmes of study leading to a degree and/ or a post-graduate degree/diploma offered by a private university shall conform to the relevant regulations/

norms of the UGC or the concerned statutory body as amended from time to time.

3.7.A private university shall provide all the relevant information relating to the first degree and post-graduate degree/diploma programme(s) including the curriculum structure, contents, teaching and learning process, examination and evaluation system and the eligibility criteria for admission of students, to the UGC on a proforma prescribed by the UGC prior to starting of these programmes.

3.8. The UGC on detailed examination of the information made available as well as the representations and grievances received by it from the students as well as concerned public relating to the deficiencies of the proposed programme(s) not conforming to various UGC Regulations, shall inform the concerned university about any shortcomings in respect of conformity to relevant regulations, for rectification. The university shall offer the programme(s) only after necessary rectification.

3.9. The admission procedure and fixation of fees shall be in accordance with the norms/guidelines prescribed by the UGC and other concerned statutory bodies.

4. Inspection

The UGC may cause periodic inspection of the private university and its offcampus centre(s), study centre(s), off-shore campus(es) etc. offering its programmes. For this purpose, the UGC may call for all relevant information from the concerned private university, as provided in the UGC (Returns of Information by Universities) Rules, 1979 as amended from time to time.

5. Consequences of violations

5.1. After inspection and assessment of a private university providing first degree and / or post graduate degree/diploma courses, the UGC may indicate to the university any deficiency and non-conformity with the relevant UGC Regulations and give it reasonable opportunity to rectify the same. If the Commission is satisfied that the private university has, even after getting an opportunity to do so, failed to comply with the provisions of any of the Regulations, the Commission may pass an order prohibiting the private university from offering any course for the award of the first degree and / or the post-graduate degree/diploma, as the case may be, till the deficiency is rectified.

5.2. The UGC may take necessary action against a private university awarding a first degree and / or a post-graduate degree/diploma, which are not specified by the UGC, and inform the public in general through a public notification. A private university continuing such programme(s) and awarding unspecified degree(s) shall be liable for penalty under Section 24 of the UGC Act.

(Prof. Ved Prakash) Secretary

याचिका क्रमांक (सी.ए.) १३०९/२०२० या प्रकरणांमध्ये मा.सर्वोच्च न्यायालयाने दिलेला निर्णयसुद्धा विचारात घ्यावा. हे दोनही निर्णय विचारात घेऊन उच्च शिक्षण विभागाने घेतलेला अंतिम निर्णय नमूद असलेले शपथपत्र मा.उच्च न्यायालयात सादर करावे.”

(ii) आदेशपत्रातील हा भाग शब्दशः पुढीलप्रमाणे :- “In the meantime, we direct respondent nos.1 and 2 to consider the decision of this Court delivered in Writ Petition No.13166/2017 on 3/10/2018 and decision of the Apex Court in Special Leave Petition (Civil) No.1309/2020 and take a final decision in the matter and file an affidavit to that effect before this Court. If we find that the decision to be taken by the respondent nos. 1 and 2 runs contrary to the decision of the Apex Court and this Court, heavy costs will be imposed.”

(iii) प्रधान सचिव उच्च शिक्षण व संचालक उच्च शिक्षण हे क्रमांक एक व दोनचे प्रतिवादी होते. उच्च न्यायालयाने धोरणात्मक निर्णय लक्षात आणून दिला व अंतिम निर्णय घेण्याचे आदेश दिले असतांना विभागाने एकट्या याचिकाकर्त्या पुरतेच प्रकरण मंजूर केले व याचिकाकर्त्याला जुनी पेन्शन योजना लागू केली.

(iv) मा.उच्च न्यायालयाच्या खंडपीठाने या प्रकरणी दिलेला पहिला धोरणात्मक निर्णय व त्यावर शिक्कामोर्तब करणारा मा.सर्वोच्च न्यायालयाचा निर्णय लक्षात आणून देऊन तुम्ही याबाबतीत अंतिम निर्णय घ्या असा मा.उच्च न्यायालयाच्या दुसऱ्या खंडपीठाने आदेश दिल्यानंतरसुद्धा एक एक प्रकरणच चघळत वसण्याच्या अधिकाऱ्यांच्या कृतिमार्गे भ्रष्टाचाराच्या हेतूशिवाय दुसरा कोणता ‘पवित्र हेतू’ असू शकतो?

१.९ ही बाब सर्वोच्च न्यायालयात ‘पेंडींग’ आहे अशी सरळ सरळ असत्य माहिती मा.उच्च न्यायालयाच्या नागपूर खंडपीठासमोर ठेवणे, त्या आधारावर तेथे प्रकरण पेंडींग पाडण्यात तात्पुरते यश मिळविणे, हा अव्वल दर्जाचा लुच्चेपणा तर आहेच पण मिळालेल्या या तात्पुरत्या यशाचा झेंडा हाती घेऊन इतर खंडपीठासमोर प्रकरण तात्पुरते पेंडींग पाडण्यात यश मिळविणे, हा उच्च शिक्षण विभागाचे नेतृत्व करणाऱ्या या अधिकाऱ्यांच्या लुच्चेपणाचा कडेलोट म्हणून सांगता येईल. तपशील पुढीलप्रमाणे :-

(i) मा.नागपूर खंडपीठापुढे असलेल्या W.P.No. 4289 of 2019 मध्ये अधिकाऱ्यांनी पुरविलेल्या माहितीच्या आधारावर सरकारी वकिलांनी मा. खंडपीठाला अशी माहिती दिली की, आजच्या याचिकेमध्ये असलेला विषय सर्वोच्च न्यायालयासमोर असलेल्या याचिकेसारखा असल्यामुळे त्याबाबतीत सर्वोच्च न्यायालयात काय निर्णय होतो? याची वाट पाहणे योग्य ठरेल. त्यामुळे मा.खंडपीठाने दिनांक २३ ऑक्टोबर २०२० रोजी या प्रकरणी पुढीलप्रमाणे आदेश दिला :- “Liberty to move after the decision is rendered by the Hon’ble Supreme Court in the case of Asha Bidkar and others.”

(ii) मा.मुंबई उच्च न्यायालयाच्या मुख्य खंडपीठासमोर सन २०२० ची याचिका क्रमांक २२४४, सन २०१७ ची याचिका क्रमांक १७५४ व सन २०२१ ची याचिका क्रमांक ४०४ अशा तीन याचिका दिनांक ३० मार्च २०२१ रोजी एकत्रितरीत्या सुनावणीसाठी होत्या. उच्च शिक्षण विभागाच्या

अधिकाऱ्यांच्या सूचनेनुसार मा.न्यायालयासमोर अशी बाजू मांडण्यात आली की, “हे प्रकरण सर्वोच्च न्यायालयामध्ये प्रलंबित आहे.” याचिकाकर्त्यांच्या वकिलांनी सत्य बाबी खंडपीठासमोर मांडल्या पण मग सरकारी वकिलांनी “मला वेळ देण्यात यावा” अशी मागणी केली. खंडपीठाच्या निर्णयातील पाचवा परिच्छेद पुढीलप्रमाणे :- “5. Learned AGP seeks time to file reply. At the request of learned AGP stand over to 27 April 2021.” हा प्रश्न मा.सर्वोच्च न्यायालयाच्या स्तरावर अंतिमतः निकाली निघाला असतांना मा.उच्च न्यायालयासमोर संपूर्णपणे असत्य माहिती ठेवण्यामागे भ्रष्टाचाराच्या हेतूशिवाय दुसरा कोणता ‘पवित्र हेतू’ असू शकतो?

१.१० दिनांक २३ ऑगस्ट २०२१ रोजी (१) सन २०२१ ची याचिका क्रमांक ७८५ (२) सन २०२१ ची याचिका क्रमांक ७८६ या दोन प्रकरणात व दिनांक ३१ ऑगस्ट २०२१ रोजी (३) सन २०२१ ची याचिका क्रमांक २२३८ व (४) सन २०२१ ची याचिका क्रमांक २२४१ अशा चार प्रकरणांमध्ये मा. ज्येष्ठ न्यायमूर्ती श्री.सुनील शुक्र व मा.न्यायमूर्ती श्री.अनिल किलोर यांच्या नागपूर खंडपीठासमोर असत्य माहिती ठेवण्याचा प्रयत्न झाला. मात्र मा.खंडपीठाने या शिक्षकांच्या बाजूने निर्णय दिलेले आहेत. तेसुद्धा पुढील शब्दात :-

“(3) It is not in dispute that the issue involved in this petition having same facts, as the facts of the case of **Shri Maruti Dattatraya Patil vs. The State of Maharashtra and ors. in Writ Petition No.13166 of 2017 decided on 03rd October, 2018**, is squarely covered by the view taken in this very case.” ऑगस्ट २०२१ मध्ये या चार प्रकरणातील निर्णय पदरी पडल्यानंतरसुद्धा आपल्या वर्तनात दुरुस्ती न करण्याच्या या प्रकारामागे भ्रष्टाचाराच्या हेतूशिवाय दुसरा कोणता ‘पवित्र हेतू’ असू शकतो?

१.११ मा.उच्च न्यायालयाच्या मुंबई खंडपीठासमोर दिनांक ३० मार्च २०२१ रोजी सन २०१७ ची याचिका क्रमांक १७५४, २०२० ची याचिका क्रमांक २२४४, २०२१ ची याचिका क्रमांक ४०४ अशा तीन याचिका एकत्रितरीत्या सुनावणीसाठी होत्या. नागपूर खंडपीठासमोर दिनांक २३.१०.२०२० रोजी ठेवलेली असत्य माहिती पुन्हा येथे मांडण्याचा अधिकाऱ्यांनी प्रयत्न केला. पण मा.खंडपीठाने तो फेटाळून लावला. “ते प्रकरण पेंडींग आहे म्हणून पेन्शनचे प्रकरणसुद्धा पेंडींग ठेवा असा नागपूर खंडपीठाच्या आदेशात उल्लेख नाही” असे मा.खंडपीठाने आपल्या आदेशाच्या परिच्छेद ४ मध्ये नमूद केले. ते पुढील शब्दात :- “4. Learned AGP has placed on record order in Writ Petition No.4289 of 2019 passed by the Division Bench, Nagpur on 23/10/2020 issuing Rule referring to the case of Asha Ramdas Bidkar (supra). However, we do not find any observation in this order that even the issue of pension should be deferred.” इतक्या स्पष्ट शब्दात मा.उच्च न्यायालयाने आदेश दिल्यानंतरसुद्धा या अधिकाऱ्यांनी आपले वर्तन दुरुस्त करू नये यामागे भ्रष्टाचाराच्या हेतूशिवाय दुसरा कोणता ‘पवित्र हेतू’ असू शकतो?

१.१२ नेट-सेट मुक्त शिक्षकांना जुनी पेन्शन योजना लागू करण्याच्या बाबतीत भ्रष्टाचाराची ही जी घाऊक दुकानदारी उच्च शिक्षण विभागातील काही अधिकाऱ्यांनी सुरू ठेवली होती त्यामुळे महाराष्ट्र प्राध्यापक महासंघाला गुरुवार,

विद्यापीठ अनुदान आयोगाच्या रेग्युलेशनन्सची मोडतोड करणे, रेग्युलेशनमधील व्याख्येमध्ये नसलेले शब्द व्याख्येत घुसडून त्याची अंमलबजावणी करणे, सर्वोच्च न्यायालयाने ज्या महाविद्यालयांना ‘वेतन वितरण व्यवस्था’ व ‘सेवानिवृत्ती वेतन व्यवस्था’ प्रदान केली आहे त्यांना अनधिकाराने त्यापासून वंचित ठेवण्याचा कट करणे, वेतन अनुदान बंद करण्याची कोणतीही व्यवस्था रेग्युलेशनमध्ये नसतांना ती आहे असे समजून तत्सम मार्गदर्शक सूचनांचे थोतांड समाविष्ट असलेल्या बेकायदेशीर सूचनांच्या ‘लोकल प्रॉडक्शन’चे उत्पादन करणे, महाराष्ट्र विद्यापीठ कायद्यामध्ये मार्गदर्शक सूचना या नावाचा कोणताही उपविधान प्रकार अस्तित्वात नसतांना अनौरस अशा या उपविधानाला जन्मास घालणे, विधानमंडळाने अधिनियम तयार करतांना कोणकोणत्या बाबी त्यामध्ये समाविष्ट कराव्या याबाबतच्या मार्गदर्शक सूचनांच्या माध्यमातून विधानमंडळाला ‘आदेश’ देण्याचा शिरजोरपणा करणे, एखादी अत्यंत महत्त्वाची बाब ही अधिनियमातच असायला पाहिजे याची जाणीव असतांना ती मार्गदर्शक सूचनांमध्ये टाकून त्याची प्रत्यक्ष अंमलबजावणी करणे हा साराच प्रकार अत्यंत गंभीर व कमालीच्या शिरजोरपणाचे प्रतिनिधित्व करणारा आहे.

(परिच्छेद २९ पहा)

दिनांक २३ सप्टेंबर २०२१ रोजी झालेल्या बैठकीत तीव्र आंदोलनाचा ठराव करावा लागला. या ठरावामध्ये असे नमूद करण्यात आले होते की, “सचिव उच्च शिक्षण व संचालक उच्च शिक्षण यांच्या न्यायालयीन निर्णयांप्रती लज्जास्पद वर्तनाचे तपशील समाविष्ट असलेली पुस्तिका” तयार करण्यात यावी असा निर्णय घेण्यात येत आहे. या पुस्तिकेमध्ये (१) मा.उच्च न्यायालयाचे याबाबतचे सर्व निर्णय (२) या प्रकरणी मा.सर्वोच्च न्यायालयाने दिलेले सर्व निर्णय (३) या प्रकरणी अवमान याचिकेबाबतचे तपशील व त्याबाबत वेगवेगळ्या खंडपीठांनी पारित केलेले आदेश (४) अंतिम आदेश देण्यात आलेले नसले तरी ह्या दोन अधिकाऱ्यांच्या वर्तनाविषयी उग्र अभिप्राय व्यक्त करणारे मा.उच्च न्यायालयाच्या विविध खंडपीठांनी पारित केलेले आदेश (५) या दोन ज्येष्ठ अधिकाऱ्यांच्या मार्गदर्शानुसार वेगवेगळ्या सहसंचालकांनी न्यायालयाचा अवमान करणारे काढलेले आदेश (६) मा.सर्वोच्च न्यायालयात या अधिकाऱ्यांनी जाणूनबुजून अनेक बाबतीत दाखल केलेल्या असत्य माहितीचे तपशील (७) महाराष्ट्र प्राध्यापक महासंघाच्या कार्यकारी मंडळाने याविषयी संमत केलेले ठराव व या संदर्भातील इतर मजकूर हे सर्व तपशील या पुस्तिकेमध्ये प्रकाशित करण्यात येतील..... या पुस्तिकेची एक एक प्रत मुंबई उच्च न्यायालयाच्या तीनही खंडपीठातील सर्व मा.न्यायमूर्तींना कुरियरद्वारे किंवा स्पीड पोस्टने पाठविली जाईल.” हे आंदोलन दिनांक ४ ऑक्टोबर २०२१ रोजी प्रत्यक्ष सुरू झाले. या ठरावानुसार दिनांक ३० नोव्हेंबर २०२१ पासून तीव्र आंदोलन सुरू करण्याचा निर्धार व्यक्त करण्यात आला होता. तेव्हा कुठे दिनांक २९ ऑक्टोबर २०२१ रोजी “दि. २३.१०.१९९२ ते दि. ०३.०४.२००० या कालावधीत नियुक्त बिगर नेट/सेट अध्यापकांना सेवानिवृत्तीवेतनाचे लाभ अनुज्ञेय करण्याबाबत” या मथळ्याचा शासननिर्णय निर्गमित करण्यात आला.

१.१३ दिनांक १ जुलै २००९ पूर्वी ज्या नेट-सेट मुक्त शिक्षकांनी एम.फील. पदवी धारण केली असेल त्यांना आश्वासित प्रगती योजनेचे सर्व लाभ नेमणुकीच्या दिनांकापासून दिले पाहिजे अशा प्रकारचा निर्णय मा.उच्च न्यायालयाने दिला व त्यावर मा.सर्वोच्च न्यायालयाचे शिक्कामोर्तब झाले तरी एक एका शिक्षकाला त्रास देण्याचा कार्यक्रम उच्च शिक्षण विभागाने अजूनही सुरूच ठेवलेला आहे. शेकडो शिक्षकांना असे लाभ देण्यात आले व शेकडो शिक्षकांना ते लाभ नाकारण्यात आले. धोरणात्मक निर्णयाप्रमाणे या शिक्षकांना आश्वासित प्रगती योजनेचे सर्व लाभ देण्यात यावे असा निर्णय देणारे आजपर्यंत मा.मुंबई उच्च न्यायालयाच्या वेगवेगळ्या खंडपीठांनी दिलेले नऊ निर्णय संघटनेच्या कार्यालयात उपलब्ध असून ते घटक संघटनांनी आपआपल्या मुखपत्रात छापून प्रसिद्ध केलेले आहेत.

१.१४ यातील एका प्रकरणात महाराष्ट्र शासन सर्वोच्च न्यायालयात गेले असता सर्वोच्च न्यायालयाने त्यांची विशेष अनुमती याचिका फेटाळून लावली. त्या प्रकरणाचे तपशील पुढीलप्रमाणे :- “Record of Proceedings, **Special Leave Petition (Civil)..... Diary No(s).20879/2018** (Arising out of impugned final judgment and order dated 24-02-2017 in WP No.1213/2009 passed by the High Court Of Judicature At Bombay At Nagpur) Coram : Hon'ble Mr. Justice Arun Mishra Hon'ble Mr. Justice S. Abdul Nazeer Date of Judgment : 11-07-2018 (43/2021) उपरोक्त प्रत्येक प्रकरणात उच्च शिक्षण विभागाने कशी पिळवणूक करणारी भूमिका घेतली होती याची प्रकरणनिहाय माहिती स्थलाभावी नमूद न करण्याचे मी ठरविले आहे.

१.१५ सर्वोच्च न्यायालयात गेलेल्या एका प्रकरणात (W.P.No.1213 of 2009) मा.उच्च न्यायालयात काय निर्णय झाला होता? त्याचे तपशील नमूद करणे मात्र मला आवश्यक वाटते.

(i) दिनांक १ जुलै २००९ पूर्वी नियुक्त झालेल्या. एम.फील. पदवी धारकांना नेट-सेटच्या पात्रतेपासून मुक्तता देण्यात आलेली असून हा विषय आता वादविषय राहिलेला नाही. न्यायालयाच्या अनेक निर्णयांनी याबाबतची अंतिम स्थिती सुनिश्चित झालेली आहे असे खंडपीठाने आपल्या निर्णयात नमूद केले असून सरकारी वकिलांनी सुद्धा ही गोष्ट मान्य केलेली आहे असेही आपल्या निर्णयाच्या परिच्छेद १० मध्ये नमूद केलेले आहे. ते पुढील शब्दात :-

“The issue that the candidates who acquired M.Phil. qualification prior to 1.7.2009 are not required to clear NET/SET examination is not res integra. This Court in various decisions has ruled that the candidates who acquired the M.Phil qualification prior to 1.7.2009 are not required to clear NET/SET examination. The learned Additional Government Pleader did not dispute this position.”

(ii) नेमणुकीच्या दिनांकापासून सेवेला नियमित मान्यता देण्यात यावी. तसेच शिक्षक या नात्याने उपलब्ध होणारे सर्व अनुषंगिक लाभ (all consequential benefits) उपलब्ध करून द्यावेत असा हा मा.उच्च न्यायालयाचा आदेश आहे.

(iii) या प्रकरणातील मा.उच्च न्यायालयाचा निर्णय हा दिनांक २४ फेब्रुवारी २०१७ रोजी झाला. उच्च शिक्षण विभागातील अधिकाऱ्यांनी १८ ऑगस्ट २०१७ रोजी दिल्ली येथील सरकारी वकिलांना एक पत्र लिहून उच्च न्यायालयाच्या या निर्णयाच्या विरोधात सर्वोच्च न्यायालयात विशेष अनुमती याचिका दाखल करावी असे कळविले. दिल्लीतील सरकारी वकिलांनी ही सारी कागदपत्रे तपासून विशेष अनुमती याचिका सर्वोच्च न्यायालयात दाखल करण्याविषयीच्या सूचना उच्च शिक्षण विभागाने मागे घ्याव्यात असे दिनांक २० नोव्हेंबर २०१७ रोजीच्या पत्रान्वये उच्च व तंत्र शिक्षण विभागाच्या सचिवांना कळविले. उच्च शिक्षण विभागातील अधिकाऱ्यांनी हा सल्ला न मानता SLP दाखल करण्याचा हट्ट कायम ठेवला.

(iv) भारतीय संविधानाच्या कलम १३६ अंतर्गत विशेष अनुमती याचिका दाखल करून घेण्यासाठीची कोणतीही कारणे समोर मांडण्यात आलेली नाही असे नमूद करून आपल्या निर्णयाच्या परिच्छेद २ मध्ये ही विशेष अनुमती याचिका मा.सर्वोच्च न्यायालयाने डिसमिस केली. ती पुढील शब्दात :-

“No ground for interference is made out in exercise of our jurisdiction under Article 136 of the Constitution of India. **The special leave petition is accordingly dismissed.** Pending application, if any, stands disposed of.”

(v) सर्वोच्च न्यायालयाचा निर्णय हा दिनांक २४ फेब्रुवारी २०१७ रोजी झालेला आहे. सहा वर्षांपेक्षा जास्त काळ झाला पण अजूनही धोरणात्मक शासननिर्णय उच्च शिक्षण विभागाने निर्गमित केलेला नाही. एका बाजूला आवड-निवड तत्त्वानुसार व दुसऱ्या बाजूला न्यायालयाच्या निर्णयामुळे शेकडो शिक्षकांना असे लाभ देण्यात आलेले आहेत पण अजूनही शेकडो शिक्षक त्यापासून वंचित आहेत.

(vi) उच्च शिक्षण विभागातील अधिकाऱ्यांच्या भ्रष्टाचारी मार्गाला बळी पडावयाचे नाही व कायदेशीर मार्गानेच न्याय मिळवावयाचा असा निर्धार केलेल्या १७ शिक्षकांनी मुंबई विद्यापीठ शिक्षक संघाच्या मार्गदर्शनाखाली मुंबई उच्च न्यायालयामध्ये याबाबत याचिका (सन २०२० ची याचिका क्रमांक (L) ७५०२) दाखल केलेली आहे. या याचिकेसोबत आश्वासित प्रगती योजनेचे संपूर्ण लाभ प्रदान केलेल्या ७२९ शिक्षकांची माहिती या शिक्षकांनी माहितीच्या अधिकारात मिळविली असून ती सहपत्र म्हणून या याचिकेसोबत जोडलेली आहे. सारांश काय तर आम्हाला वाटेल त्याला आम्ही देऊ आणि आम्हाला वाटणार नाही त्याला आम्ही देणार नाही. ही मनमानी या प्रकरणात उच्च शिक्षण विभागातील अधिकाऱ्यांनी मनसोक्तपणे चालू ठेवलेली आहे असे स्पष्टपणे दिसून येते. असे करण्यामागे भ्रष्टाचाराच्या हेतूशिवाय दुसरा कोणता 'पवित्र हेतू' असू शकतो?

१.१६ ज्या कामासाठी वेतन दिले जात नाही “ते काम केले नाही” म्हणून वेतन रोखून ठेवले व “ते काम समाधानकारकपणे पार पाडले” तरी सुद्धा रोखून ठेवण्यात आलेले वेतन अदा करण्यात आले नाही. तेंव्हा महाराष्ट्र प्राध्यापक महासंघाला मा.उच्च न्यायालयात जावे लागले. मा. मुंबई उच्च न्यायालयाने दिनांक २३ जानेवारी २०१९ रोजी “३१ मार्च २०१९ पूर्वी हे वेतन या शिक्षकांना परत करा” असे आदेशित केले. “4. If the amount is not released by the above date, it shall carry interest @ 8% p.a. from the due date till the date the same is disbursed.” असेही मा.उच्च न्यायालयाच्या आदेशात नमूद आहे.

(i) उच्च शिक्षण विभागातील अधिकाऱ्यांनी पवित्र हेतूने मा.उच्च न्यायालयातच पुनर्विलोकन याचिका दाखल केली. ती तेथे ८ नोव्हेंबर २०१९ रोजी फेटाळण्यात आली. मग मा.सर्वोच्च न्यायालयात SLP दाखल केली. ती तेथे २३ जानेवारी २०१९ रोजी फेटाळण्यात आली. मा.सर्वोच्च न्यायालयाचा निर्णय झाल्यानंतर जवळ जवळ एक वर्ष याबाबतचा शासननिर्णय निघणार नाही याची अधिकाऱ्यांनी काळजी घेतली. महाराष्ट्र प्राध्यापक महासंघाने आंदोलनाची नोटीस दिल्यावर दिनांक ७ डिसेंबर २०२० रोजी याबाबतचा शासननिर्णय निघाला.

(ii) दिनांक ७ डिसेंबर २०२० च्या या शासननिर्णयात “याचिका क्र. १९१३/२०१३ व इतर याचिकांमध्ये मा.उच्च न्यायालय, मुंबई यांनी दि. २३.०१.२०१९ रोजी पारित केलेल्या आदेशानुसार कार्यवाही करण्याबाबतचा निर्णय संदर्भाधीन क्र. १ येथील शासन निर्णय दि. ०७.१२.२०२० अन्वये घेण्यात आलेला आहे.” असे स्पष्टपणे नमूद आहे. या शासननिर्णयाची आजपावेतो पुरतेपणी अंमलबजावणी झालेली नाही.

(iii) उच्च शिक्षण संचालकांनी सुरुवातीला फक्त ७१ दिवसांचे वेतन परत केले. मा.उच्च न्यायालयाच्या (सर्वोच्च न्यायालयाने कायम केलेल्या) निर्णयाची अंमलबजावणी होत नसल्यामुळे महाराष्ट्र प्राध्यापक महासंघाच्या घटक संघटनांनी अवमान याचिका दाखल कराव्यात असा निर्णय महासंघाच्या कार्यकारी मंडळाच्या दिनांक ८ मे २०२२ रोजीच्या बैठकीत घेण्यात आला. कोल्हापूरहून सुटा युनिटने याबाबतच्या तयारीचा भाग म्हणून आपल्या अधिवक्त्यामार्फत दिनांक २० जुलै २०२२ रोजी उच्च शिक्षण सचिवांना, संचालक व सहसंचालक उच्च शिक्षण यांना 'लिंगल नोटीसेस' पाठविल्या. "अवमान याचिका दाखल झाल्यावर तुम्ही नागपूर खंडपीठाच्या क्षेत्रातील काही शिक्षकांना विलंबाबद्दल १८ टक्के व्याज अदा केले पण आमचे मात्र ८ टक्के अजून दिलेले नाही" असे या नोटीस

मध्ये नमूद केलेले होते.

(iv) कोल्हापूरहून ही नोटीस मिळाल्यावर राज्याच्या उच्च शिक्षण सचिवांनी राज्याच्या उच्च शिक्षण संचालकांची चांगलीच कानउघाडणी केली. "दिनांक ७ डिसेंबर २०२० रोजी आम्ही शासननिर्णय निर्गमित केला त्या निर्णयाप्रमाणे तुम्ही रकमा अदा करण्याची कार्यवाही करीत नाही व वारंवार शासनाकडे पत्रव्यवहार करीत आहात" असे त्या कानउघाडणीमध्ये नमूद केले. "त्यामुळे आपणास सुचित करण्यात येत आहे की, या प्रकरणी दिनांक ७.१२.२०२० रोजीच्या शासननिर्णयातील तरतुदीनुसार आवश्यक ती कार्यवाही आपल्या स्तरावरून करण्यात यावी." "वारंवार सूचना देऊनही अंमलबजावणी न झाल्यामुळे अवमान

(सहपत्र दोन : परिच्छेद ६ व २९ पहा)

Registered Under Trade Union Act 1926 No. by II-8162 of 1985

MAHARASHTRA FEDERATION OF UNIVERSITY & COLLEGE TEACHERS ORGANIZATION (MFUCTO)

University Club House, B-Road, Charchgate, Mumbai-400 020

PRESIDENT

Prof. Dr. S. P. Lawande

Mob. - 09422228174

GENERAL SECRETARY

Prof. Dr. P. B. Raghuvanshi

Mob.- 09422155603

16.10.2023

To

His Excellency Honourable,
Chancellor and Governor of Maharashtra,
Rajbhavan, Malabar Hill Mumbai 400035.

Subject: Seeking urgent attention and immediate protection for grant-in-aid services of our members working at ILS Law College Pune.

Respected sir,

Maharashtra Federation of University and College Teachers Organization (MFUCTO) was established in 1974 to safeguard the interest of teachers working in universities and colleges in the state. MFUCTO received a letter from one of its college units at ILS Law College Pune. (Annexure1). **Our members working as full-time faculty at ILS Law College Pune sought our intervention for the protection of their grant-in-aid services which are at stake on account of the conversion of ILS Law College into an ILS self-financed private University.** All are full-time permanent employees of ILS Law College, Pune, working on a permanent grant-in-aid basis for a long period. It is also important to note that their appointments are on grant-in-aid from the very beginning of their services at ILS Law College Pune.

All these members have brought to our notice that the Indian Law Society, a parent body of ILS Law College, has applied for the conversion of ILS Law College into an ILS self-finance private University to the government of Maharashtra in November 2022. As a matter of fact, the proposal was submitted to the government without informing the permanent faculty members who are working on a grand-in-aid basis.

UGC in exercise of the powers conferred by clauses (f) and (g) of subsection 1 of section 26 of the UGC Act 1956 made the regulations as, **UGC (establishment of and maintenance of standards in a private Universities) regulation 2003.** This regulation is applicable to every private University established by or incorporated under a state act, before or after the commencement of these regulations. **Nothing is mentioned in these regulations about the surrender of grant-in-aid of the institution.**

Accordingly, the Maharashtra state cabinet in 21.04.2011 gave approval for the establishment of Maharashtra self-finance universities bill 2011. This bill was approved by the Maharashtra Legislative Assembly and Maharashtra Legislative Council and then sent to the governor for his approval. The Maharashtra governor sent back this bill to the state government under section 200 (A) of the constitution of India as the reservation policy was not followed. After this state government withdrew the bill from both houses and took the decision to publish a model guideline for the establishment of self-financed

Universities in the state of Maharashtra. (G.R. dated 29.05.2013). In the proposed guidelines section 5 is as under

(5) University should be self-finance: the university established under the proposed bill shall be a self-financed University and shall not have any right to any financial help from the government.

Maharashtra government by the resolution dated 25th August 2015 constituted a committee to review the guidelines for the establishment of self-financed Universities in the state and these guidelines are published in the government resolution dated 19th January 2019. The point number 8 (10) of the guidelines is as under

8(10) ... If any institution applies for the establishment of self-financed Universities, then the grant-in-aid programs in the institution will not get the grant from the state government. Hence grant-in-aid for teachers and nonteaching staff will be stopped on the date of establishment.

This entire act of stopping the grant-in-aid of any institution is baseless and illegal.

ILS Law College Pune is a prestigious institution in the state to cater the law education. This college is receiving grants in aid as per the supreme court judgment in the state of Maharashtra vs M. P. Vashi (1995) from the academic year 1995-96. So, the decision of the Government of Maharashtra to convert an aided Law College into a self-finance University runs counter to the Supreme Court's decision. **The government does not have any right to unilaterally withdraw the grants of the teachers and non-teaching staff so that the college can do profiteering.** This aided law college is providing affordable legal education to the masses.

It is imperative that you reevaluate this course of action, considering the long-term consequences for the educational community, the broader student population, and the principle of affordable and accessible legal education laid out by our country's highest judicial authority.

In light of the above-mentioned facts and circumstances, we earnestly request your prompt and considerate intervention to safeguard all grant-in-aid positions at ILS Law College, Pune.

Regards,

Dr.S.P.Lawande
President MFUCTO

Copy to (1) Chief Secretary, Government of Maharashtra. **(2)** Principal Secretary, Government of Maharashtra. **(3)** The Bar Council of India. **(4)** The Secretary, Indian Law Society. **Annexure 1:** Letter from ILS Law College Unit.

याचिका दाखल झाल्यास त्याची सर्व जबाबदारी आपली राहिल, याची कृपया नोंद घेण्यात यावी.” असेही फटकारे उच्च शिक्षण सचिवांनी आपल्या दिनांक १० ऑगस्ट २०२२ च्या आदेशान्वये उच्च शिक्षण संचालकांना लगावलेले आहेत.

(v) ७१ दिवसांच्या थकित रकमेवर ८ टक्के दराने जादा रक्कम देण्याची जबाबदारी संचालकांनी अंशतः पार पाडली. त्या रकमेपैकी बरीच रक्कम अजूनही परत करण्यात आलेली नाही. “न्यायालयाच्या निर्णयाची अंमलबजावणी करा” असा स्पष्टपणे शासननिर्णय निर्गमित झाल्यानंतरही उच्च शिक्षण संचालनालय व त्या संचालनालयाधीन अधिकारी तीन तीन वर्षे पूर्णपणे अंमलबजावणी करीत नाहीत यामागे भ्रष्टाचाराच्या हेतूशिवाय दुसरा कोणता ‘पवित्र हेतू’ असू शकतो?

१.१७ घाऊक भ्रष्टाचाराच्या जागा कमी पडतात म्हणूनच की काय किरकोळ भ्रष्टाचाराचे मुबलक प्रकार नमूद करता येतील. स्थलाभावी त्यातील काही नमुने पुढीलप्रमाणे :-

(i) भ्रष्टाचार प्रतिबंधक विभागाच्या कोल्हापूर विभागाचे पोलीस उपअधिक्षक लाचलुचपत प्रतिबंधक विभाग कोल्हापूर यांनी दिनांक ५ जुलै २०२३ रोजी एक Trap Case Report वृत्तपत्रांकडे प्रसिद्धीसाठी दिला. त्यामध्ये “कोल्हापूरच्या उच्च शिक्षण सहसंचालकांना पाहिजे तसा अहवाल देण्यासाठी ३०,००० रुपयांची लाच घेतांना रंगेहात पकडले” असे नमूद आहे.

(ii) भ्रष्टाचार प्रतिबंधक विभागाच्या अमरावती विभागाचे पोलीस उपअधिक्षक लाचलुचपत प्रतिबंधक विभाग अमरावती यांनी दिनांक ३० जून २०२२ रोजी एक Trap Case Report वृत्तपत्रांकडे प्रसिद्धीसाठी दिला. त्यामध्ये “तक्रारदार यांची मुलाखत झाल्यानंतर त्यांचे ‘सहयोगी प्राध्यापक’ या पदासाठी वेतननिश्चिती, सर्विस बुकवर नोंद व ‘सहयोगी प्राध्यापक’ या पदासाठीचा प्रस्ताव मंजूर करण्यासाठी ३०,०००/- रुपयांची लाच घेतांना रंगेहात पकडले” असे नमूद आहे.

(iii) “विभागीय सहसंचालक, उच्च शिक्षण, औरंगाबाद विभाग, औरंगाबाद या पदाचा अतिरिक्त कार्यभार तात्पुरत्या स्वरूपात सोपविण्याबाबत” या मथळ्याचा एक शासन आदेश (क्र. संकीर्ण २०२२/प्र.क्र.१३६/मशि-१) महाराष्ट्र शासनाच्या उच्च व तंत्र शिक्षण विभागाने दिनांक १ जुलै २०२२ रोजी काढला असून “संदर्भाधिन शासन आदेशान्वये, विभागीय सहसंचालक, महाराष्ट्र शिक्षण सेवा, गट-अ या संवर्गातील पदावर डॉ.रणजितसिंह निंबाळकर, प्राध्यापक, शासकीय न्यायसहाय्यक विज्ञान संस्था, औरंगाबाद यांच्याकडे विभागीय सहसंचालक, उच्च शिक्षण, औरंगाबाद विभाग, औरंगाबाद येथील अतिरिक्त कार्यभार तात्पुरत्या स्वरूपात सोपविण्यात आला होता.

तथापि, सहसंचालक, उच्च शिक्षण, औरंगाबाद या कार्यालयातील कामकाजाची व कागदपत्रांची तपासणी केली असता, तपासणीमध्ये गंभीर स्वरूपाच्या प्रशासकीय व वित्तीय अनियमितता आढळून आल्याने त्यांना कारणे दाखवा नोटीस बजाविण्यात आली आहे. प्रशासकीय व वित्तीय अनियमितता टाळण्यासाठी ह्या प्रकरणाची चौकशी होईपर्यंत, डॉ.रणजितसिंह निंबाळकर यांचेकडील विभागीय सहसंचालक, उच्च शिक्षण, औरंगाबाद विभाग, औरंगाबाद या पदाचा अतिरिक्त कार्यभार काढण्यात येत असून, डॉ.सतिश देशपांडे, प्राध्यापक, शासकीय विज्ञान संस्था, औरंगाबाद यांच्याकडे पुढील आदेश होईपर्यंत तात्पुरत्या स्वरूपात या पदाचा अतिरिक्त कार्यभार सोपविण्यात येत आहे.” ज्यांच्याकडे कार्यभार सोपविला त्या सहसंचालकांनी मा.औरंगाबाद खंडपीठाच्या आदेशाला जळगावचे सहसंचालक या नात्याने स्थगनादेश दिला होता. “लक्ष्मीदर्शनाची सुविधा” निरंतर सुरू रहावी म्हणून या सहसंचालकाकडे “कार्यभार तात्पुरत्या स्वरूपातच ठेवण्याची सुविधा” निरंतर सुरू ठेवण्यामागे भ्रष्टाचाराच्या हेतूशिवाय दुसरा कोणता ‘पवित्र हेतू’ असू शकतो?

२. आता उच्च शिक्षण विभागाने घाऊक भ्रष्टाचारासाठी नवीन दालन

उपलब्ध व्हावे म्हणून एक मोठा उपक्रम हाती घेतल्याचे दिसून येते. विद्यापीठ अनुदान आयोगाच्या सन २००३ च्या एका रेग्युलेशनचा वापर करून संपूर्णपणे अनुदानित असलेल्या विधी महाविद्यालयांना संपूर्णपणे विना अनुदानितमध्ये रूपांतरित करण्याचा हा उपक्रम आहे. शिळ्या कढीला उत आणण्याचा हा प्रकार असला तरी भ्रष्ट आचारासाठी मोठे दालन खुले होणार असल्याने या उपक्रमाचे तपशील लक्षात घेणे आवश्यक आहे. विद्यापीठ अनुदान आयोगाने सन २००३ मध्ये “UGC (Establishment of and Maintenance of Standards in Private Universities) Regulations, 2003” या मथळ्याचे एक रेग्युलेशन निर्गमित केले. वस्तुतः हे रेग्युलेशन काळजीपूर्वक पाहिले तर असे लक्षात येईल की, ते खाजगी विद्यापीठांसाठी आहे. स्वयं अर्थसहाय्यित विद्यापीठ हे खाजगी असू शकते ही गोष्ट खरी असली तरी खाजगी विद्यापीठांसाठीच्या ह्या तरतुदी स्वयं अर्थसहाय्यित विद्यापीठांना लागू आहे असे गृहीत धरले तर मग स्वायत्त विद्यापीठे, स्वायत्त महाविद्यालये यांनासुद्धा हे रेग्युलेशन्स क्रमशः लागू करण्याचा दरवाजा खुला करण्याचा उपक्रम हा उच्च शिक्षण विभागाने हाती घेतलेला आहे असे दिसून येते. म्हणून विद्यापीठ अनुदान आयोगाचे पाच परिच्छेदांचे हे रेग्युलेशन सोबत सहपत्र : एक म्हणून प्रसूत केलेले आहे. या रेग्युलेशन्सच्या परिच्छेद ३.१ मध्ये पुढीलप्रमाणे तरतूद आहे. :- “3.1. Each private university shall be established by a separate State Act and shall conform to the relevant provisions of the UGC Act, 1956, as amended from time to time.”

३. स्वयं अर्थसहाय्यित विद्यापीठ स्थापन करण्याचा उच्च शिक्षण विभागाचा प्रयत्न दोन वेळा अयशस्वी झाल्यानंतर दिनांक २९ मे २०१३ रोजी याबाबतच्या मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करणारा एक शासननिर्णय उच्च शिक्षण विभागाने निर्गमित केला. दिनांक २९ मे २०१३ रोजीचा शासननिर्णय निर्गमित झाल्यावरसुद्धा पुढच्या पाच-सात वर्षात कोणतीही कार्यवाही करण्यात आली नाही असे दिसून येते. आता दिनांक १९ जानेवारी २०१९ रोजी उच्च व तंत्र शिक्षण विभागाने पुन्हा एक शासननिर्णय निर्गमित केला. त्यासोबत सुधारित मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यात आलेल्या आहेत.

४. दिनांक १९ जानेवारी २०१९ च्या शासननिर्णयासोबत या मार्गदर्शक सूचना जोडलेल्या असून “राज्यात स्वयंअर्थसहाय्यित विद्यापीठांची स्थापना करण्याची तरतूद करण्यासाठी, त्यांच्या कामकाजाचे व कार्याचे विनियमन करण्यासाठी व त्यांच्याशी संबंधित किंवा तदनुषंगिक बाबींसाठी तरतूद करण्याकरिता सुधारित मार्गदर्शक सूचना” असा या सुधारित मार्गदर्शक सूचनांचा मथळा आहे आणि त्यात दुसऱ्या क्रमांकावर पुढील मार्गदर्शक सूचना नमूद आहे. :- “२. विद्यापीठ अनुदान आयोगाच्या २००३ च्या रेग्युलेशन मधील ३.१ नुसार, प्रत्येक स्वयं अर्थसहाय्यित विद्यापीठ, स्वतंत्र विधेयकाद्वारे स्थापन होईल.” येथे लक्षात ठेवण्यासारखी बाब अशी की, यूजीसी रेग्युलेशनमधील “and shall conform to the relevant provisions of the UGC Act, 1956” हा भाग मार्गदर्शक सूचनांमध्ये वगळला आहे. विधानमंडळ हे याबाबत कायदा करायला तयार नाही हे स्पष्ट दिसत असतांना उच्च व तंत्र शिक्षण विभागाने कायदा होण्याच्या अगोदरच मार्गदर्शक सूचना निर्गमित केलेल्या आहेत. अशा मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यामागचा हेतू स्पष्टपणे संशय निर्माण करणारा आहे.

५. या सर्व घडामोडी नमूद करण्याचे कारण असे की, इंडियन लॉ सोसायटी, पुणे यांच्या मार्फत पुणे येथे चालविल्या जाणाऱ्या संपूर्णपणे अनुदानित आय.एल.एस. लॉ कॉलेज या विधी महाविद्यालयाला स्वयं अर्थसहाय्यित विद्यापीठांमध्ये रूपांतरित करण्याचा प्रयत्न उच्च शिक्षण विभागातील काही अधिकाऱ्यांनी सुरू केलेला आहे. या महाविद्यालयातील शिक्षकांनी या बाबीला विरोध दर्शविला आहे. दिनांक २१ ऑगस्ट २०२३ रोजी उच्च शिक्षण विभागाने त्यासंदर्भात जबाबदारी झटकणारे पत्र पाठविले आहे.

आता उच्च शिक्षण विभागाने घाऊक भ्रष्टाचारासाठी नवीन दालन उपलब्ध व्हावे म्हणून एक मोठा उपक्रम हाती घेतल्याचे दिसून येते. विद्यापीठ अनुदान आयोगाच्या सन २००३ च्या एका रेग्युलेशनचा वापर करून संपूर्णपणे अनुदानित असलेल्या विधी महाविद्यालयांना संपूर्णपणे विना अनुदानितमध्ये रूपांतरित करण्याचा हा उपक्रम आहे.

(परिच्छेद २ पहा)

६. महाराष्ट्र प्राध्यापक महासंघाने या गोपटीचा विरोध केला आहे. महासंघाचे अध्यक्ष डॉ.एस.पी.लवांडे यांनी दिनांक १६ ऑक्टोबर २०२३ रोजी मा.राज्यपालांना पत्र पाठवून या महाविद्यालयाचे अनुदान बंद करण्यास विरोध दर्शविला आहे. मा.राज्यपालांनी याबाबत तातडीने हस्तक्षेप करावा अशी विनंती केलेली आहे. महाराष्ट्र प्राध्यापक महासंघाच्या अध्यक्षांचे दिनांक १६ ऑक्टोबर २०२३ रोजीचे हे पत्र सोबत **सहपत्र : दोन** म्हणून प्रसृत केलेले आहे.

७. महाराष्ट्रामध्ये स्वयं अर्थसहाय्यित विद्यापीठ स्थापन करण्याबाबत उच्च शिक्षण विभागाने केलेला प्रयत्न यापूर्वी दोन वेळा अयशस्वी झाला. त्याचे तपशील नमूद करणे मला आवश्यक वाटते. सन २००४ चे विधानपरिषद विधेयक क्रमांक २० (महाराष्ट्रामध्ये स्वयं अर्थसहाय्यित विद्यापीठ स्थापन करण्याबाबतचे विधेयक) दिनांक १५ डिसेंबर २००४ रोजी विधानपरिषदेमध्ये चर्चेसाठी होते. विद्यार्थी व पालक यांची आर्थिक क्षमता लक्षात न घेता खाजगी व्यक्तींना अथवा कंपन्यांना अशी विद्यापीठे स्थापन करण्याची परवानगी देऊन भरमसाठ फी आकारण्याची मुभा या विधेयकाने दिलेली होती. आम्ही अनेक सदस्यांनी या विधेयकाला कडाडून विरोध केला. विधेयक संयुक्त चिकित्सा समितीकडे पाठविण्याची आम्ही मागणी केली. व्यक्तिशः मी त्यासंबंधी तपशीलवार भाषण करून विधेयकातील दोष स्पष्ट केले व पुढील शब्दात माझ्या भाषणाचा शेवट केला :-

“**प्रा.वी.टी.देशमुख** : गरीब मुलांच्या संख्येचा विनयूक अंदाज त्यांच्याजवळ आहे काय ? गरीब कोणाला म्हणावे हे महाराष्ट्र मानव विकास अहवाल २००२ मध्ये दाखविले आहे. महाराष्ट्रातील सरासरी दरडोई उत्पन्न १५८०४ रुपये तुम्ही त्या तुमच्या रिपोर्टच्या तक्ता १११ मध्ये दाखविलेले आहे. नागपूर हा एक जिल्हा सोडून सारेच्या सारे विदर्भातील आणि मराठवाड्यातील जिल्हे त्या राज्यसरासरीच्या खाली आहेत. माणसांच्या **पेईंग कॅपॅसिटीचा विचार होणार आहे की नाही? महाराष्ट्रातील बहुसंख्य विद्यार्थ्यांचा विचार होणार आहे की नाही? महाराष्ट्रातील आम जनतेच्या पेईंग कॅपॅसिटीचा विचार कोणीच करणार नाही काय? राज्यकर्ते विचार करणार नाही तर कोण करणार? याच्या सिध्दांताची चर्चा झाली पाहिजे आणि ती चर्चा होण्यासाठी आताची ही घाई होणे उचित नाही.** शासनाचा विधेयकाच्या पाठीमागचा हेतू चांगला आहे असे दिसत नाही. **संयुक्त समितीपुढे हे विधेयक गेल्यानंतर ते पुन्हा सभागृहासमोर येईल आणि कदाचित सांगितले जाईल की अजून १०० वर्षे थांबावे. असा विचार सुध्दा त्याच्यातून पुढे येऊ शकतो.**” (महाराष्ट्र विधानपरिषद कार्यवाही : अधिकृत प्रतिवेदन : बुधवार, दिनांक १५ डिसेंबर २००४, खंड १३८, क्रमांक ८, पृष्ठ ११३)

८. माझे सहकारी सदस्य श्री. जी.एल.अनापूरे यांनी सुद्धा या विधेयकाला कडाडून विरोध करणारे भाषण केले. त्यांनी त्यांच्या भाषणामध्ये अनेक महत्त्वपूर्ण विचार तपशीलवारपणे मांडले त्यांच्या भाषणातील एक मुद्दा शब्दशः पुढीलप्रमाणे आहे :-

“**श्री.जी.एल.अनापूरे** : वसंतदादा पाटील यांनी फक्त टेक्निकल, मेडिकल आणि कॉम्प्युटर या तीन क्षेत्रामध्ये खाजगी लोकांना कॉलेजेस काढण्यासाठी परवानगी दिलेली होती. आपण आता तर प्रायमरी शाळा खाजगी लोकांकडे द्यायला लागलेलो आहोत. अनुदानित शाळेमध्ये विना अनुदानित तुकड्या द्यायला लागलो. कोणाला डोके आहे की नाही, समजत नाही. अनुदानित शाळेवर कायम विना अनुदानित तुकड्या द्यायला सुरुवात केली. कोणी तरी अधिकारी सर्कस करतो आणि त्यामध्ये मंत्री नाचतात, हे बरोबर नाही.” (महाराष्ट्र विधानपरिषद कार्यवाही : अधिकृत प्रतिवेदन : बुधवार, दिनांक १५ डिसेंबर २००४, खंड १३८, क्रमांक ८, पृष्ठ १२२)

९. शेवटी चर्चेअंती दोनही सभागृहाच्या सतरा सदस्यांच्या संयुक्त समितीकडे ते विधेयक विचारार्थ पाठविण्यात आले. त्या समितीवर एक प्रतिनिधी म्हणून विधानपरिषदेने माझी नियुक्ती केली होती. समितीच्या कामकाजामध्ये भाग घेतांना मी या विधेयकाला अनेक दुरुस्त्या सुचविल्या होत्या. याच दरम्यान मा.सर्वोच्च न्यायालयाचा एक निर्णय आला. या सान्या घटनाक्रमाच्या शेवटी उच्च शिक्षणमंत्र्यांना ते विधेयक मागे घ्यावे लागले. दिनांक २३ जुलै २००५ रोजी उच्च व तंत्र शिक्षणमंत्र्यांनी विधानपरिषदेमध्ये सन २००४ चे विधानपरिषद विधेयक क्रमांक २० संयुक्त समितीकडून मागे घेण्यास सभागृहाने अनुमती द्यावी असा प्रस्ताव मांडला व सभागृहाने तो प्रस्ताव मान्य केला. त्यादिवशी मा.उच्च शिक्षणमंत्र्यांनी जी दोन प्रमुख कारणे सांगितली ती शब्दशः पुढीलप्रमाणे:-

(i) “दरम्यानच्या काळात फेब्रुवारी, २००५ रोजी मा. सर्वोच्च न्यायालयाने छत्तीसगड राज्याच्या खाजगी विद्यापीठ कायद्यामधील काही तरतुदीवर आक्षेप घेऊन, हा कायदा रद्दवातल ठरविला आहे. मा. सर्वोच्च न्यायालयाने दिलेल्या निर्णयाच्या अनुषंगाने, महाराष्ट्र स्वयं अर्थसहाय्यित विद्यापीठे (स्थापना व

विनियमन) विधेयक, २००४ मधील तरतुदीमध्ये महत्त्वपूर्ण बदल अपेक्षित आहेत.” (महाराष्ट्र विधानपरिषद कार्यवाही : अधिकृत प्रतिवेदन : शनिवार, दिनांक २३ जुलै २००५, खंड १४०, क्रमांक १०, पृष्ठ ४११)

(ii) “तसेच समितीच्या सदस्यांनी विधेयकाच्या प्रारूपात बऱ्याच सुधारणा सुचविल्याने त्यांचा समावेश विधेयकात तातडीने करण्यासाठी व सदर विधेयक लवकरात लवकर अंमलात आणण्यासाठी नव्या स्वरूपातील विधेयक सभागृहासमोर आणले जाणार असल्याने सन २००४ चे विधानपरिषद विधेयक क्रमांक २० संयुक्त समितीकडून काढून घेऊन मागे घेण्यास सभागृहाची अनुमती मागतो.” (महाराष्ट्र विधानपरिषद कार्यवाही : अधिकृत प्रतिवेदन : शनिवार, दिनांक २३ जुलै २००५, खंड १४०, क्रमांक १०, पृष्ठ ४१२) सभागृहाने अनुमती दिली व स्वयं अर्थसहाय्यित विद्यापीठ महाराष्ट्रात स्थापन करण्याचा उच्च शिक्षण विभागाचा हा प्रयत्न मातीत गाडल्या गेला.

१०. या दरम्यानच्या काळामध्ये घडलेली एक महत्त्वपूर्ण घटना म्हणजे मा.सर्वोच्च न्यायालयाचा याबाबतीतला दिनांक ११ फेब्रुवारी २००५ रोजी Prof. Yashpal and another, **Petitioners v. State of Chattisgarh and others... Respondents** या प्रकरणांमध्ये मा.तीन न्यायमूर्तींच्या खंडपीठाने दिलेला निर्णय होय. (AIR 2005 Supreme Court 2026) स्वयं अर्थसहाय्यित विद्यापीठाची स्थापना करून लोकांची आर्थिक लूट करण्याची गंगोत्री हे स्थान त्या काळामध्ये छत्तीसगड या राज्याला प्राप्त झालेले होते. पावसाळ्यात जशा कुत्र्याच्या छत्र्या उगवतात तशी गावोगावी स्वयं अर्थसहाय्यित विद्यापीठांची स्थापना छत्तीसगड राज्यामध्ये झालेली होती. होत होती. “**छत्तीसगड निजी क्षेत्रीय विश्वविद्यालय (स्थापना व विनियमन) अधिनियम २००२**” अशा नावाचा कायदा करून त्या कायदानुसार भरमसाठ अशी विद्यापीठे स्थापन करण्यात आली होती. येत होती. विद्यापीठ अनुदान आयोगाचे माजी अध्यक्ष प्रो.यशपाल यांनी स्वतः याबाबतची याचिका मा.सर्वोच्च न्यायालयामध्ये दाखल केली होती. त्या प्रकरणांमध्ये सर्वोच्च न्यायालयाने हा निर्णय दिला व छत्तीसगड निजी क्षेत्रीय विश्वविद्यालय (स्थापना व विनियमन) अधिनियम २००२ हा कायदा रद्दवातल ठरविला. या निर्णयामध्ये नमूद केलेली कारणमिमांसा तपशीलवारपणे उधृत करण्याचे हे ठिकाण नव्हे. एका वाक्यात सांगायलाच झाले तर “केंद्रशासनाच्या अधिकार क्षेत्रामध्ये राज्याने ढवळाढवळ करता कामा नये” असाच त्याचा अर्थ होता.

११. सन २००४ चा हा प्रयत्न अयशस्वी झाल्यानंतर उच्च शिक्षण विभागाने पुन्हा अशा प्रकारचे स्वयं अर्थसहाय्यित विद्यापीठ स्थापन करण्याचा सन २०११ मध्ये प्रयत्न केला. महाराष्ट्र स्वयं अर्थसहाय्यित विद्यापीठे (स्थापना व विनियमन) विधेयक २०११ हे विधानमंडळासमोर सादर करण्यात आले. महाराष्ट्र विधानमंडळाच्या दोनही सभागृहांनी या विधेयकाला संमती दिल्यानंतर ते विधेयक मा.राज्यपालांच्या संमती साठी सादर करण्यात आले. भारतीय संविधानाच्या कलम 200 (A) चा वापर करून मा.राज्यपालांनी संमती न देता सदर विधेयक राज्यशासनाकडे परत पाठविले. भारतीय राज्यघटनेनुसार मागासवर्गीयांसाठी आरक्षणाची तरतूद नसणे हे एक व सामाजिक संस्थांनी विरोध दर्शविला हे दुसरे, अशी दोन कारणे राज्यपालांनी नमूद केली होती. त्यामुळे सन २०११ मध्ये करण्यात आलेला हा प्रयत्नसुद्धा निष्फळ ठरला.

१२. स्वयं अर्थ सहाय्यित विद्यापीठाची स्थापना करण्यामध्ये विधानमंडळात दोन वेळा अपयश आल्यानंतर उच्च शिक्षण विभागातील अधिकाऱ्यांनी आता आड मार्गाने ते विद्यापीठ स्थापन करण्यासाठीचा उपक्रम नव्याने हाती घेतलेला आहे. “**राज्यात स्वयंअर्थसहाय्यित विद्यापीठांची स्थापना करण्याची तरतूद करण्यासाठी, त्यांच्या कामकाजाचे व कार्याचे विनियमन करण्यासाठी आणि त्यांचेशी संबंधित किंवा तदनुषंगिक बाबींसाठी तरतूद करण्याकरिता सुधारित मार्गदर्शक सूचना**” या मधल्याचा एक शासननिर्णय (शासन निर्णय क्रमांक : संकीर्ण-२०१७/(१४४/१७)/विशि-४) दिनांक १९ जानेवारी २०१९ रोजी उच्च शिक्षण विभागाने निर्गमित केला असून हा शासननिर्णय लहानसा म्हणजे फक्त एका परिच्छेदाचा आहे. मात्र त्यासोबत “राज्यात स्वयंअर्थसहाय्यित विद्यापीठांची स्थापना करण्याची तरतूद करण्यासाठी, त्यांच्या कामकाजाचे व कार्याचे विनियमन करण्यासाठी व त्यांच्याशी संबंधित किंवा तदनुषंगिक बाबींसाठी तरतूद करण्याकरिता सुधारित मार्गदर्शक सूचना” या मधल्याखाली अनेक मार्गदर्शक सूचनांचा एक संच सहपत्र स्वरूपात जोडलेला आहे. या मार्गदर्शक सूचनांमध्ये क्रमांक ८ (दहा) वर पुढील मार्गदर्शक सूचना नमूद आहे. :-

“(दहा) एखाद्या संस्थेने स्वयं अर्थ सहाय्यित विद्यापीठामध्ये सामील होण्यासाठी अर्ज केल्यास त्या संस्थेमध्ये शासकीय अनुदान तत्वावर सुरू असणारे सर्व अभ्यासक्रमांना यापुढे अनुदान मिळणार नाही. तसेच सदर संस्थेतील शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी यांना शासनाकडून मिळणारे अनुदान व इतर लाभ स्वयं

अर्थसहाय्यीत विद्यापीठ स्थापन झाल्याच्या दिनांकापासून आपोआप बंद होतील.”

१३. मार्गदर्शक सूचनेमधील उच्च शिक्षण विभागातील अधिकाऱ्यांना अमाप अधिकार देणारी एक मार्गदर्शक सूचना क्रमांक २२ वर आहे ती पुढीलप्रमाणे :-

“जर विद्यापीठ कोणत्याही अधिनियम, नियम, परिनियम, आदेश, विनियम, यांच्या तरतुदीचे व शासनाच्या व इतर संविधानिक मंडळाच्या निदेशांचे उल्लंघन केल्यामुळे विसर्जित करण्यात आले असल्यास **विद्यापीठाची सर्व मत्ता दायित्वमुक्त आणि सर्व भारांपासून मुक्त अशा स्वरूपात शासनाकडे निहित होईल याची हमी देईल.**”

या साऱ्या मार्गदर्शक सूचना काळजीपूर्वक वाचल्या तर उच्च शिक्षण विभागातील अधिकाऱ्यांना भ्रष्ट व्यवहारासाठी अनेक संधी उपलब्ध करून देणाऱ्या त्या आहेत. शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांच्या वेतन वितरणासाठी असलेली विद्यमान व्यवस्था मोडीत काढल्यामुळे व शासनाने अनुदान बंद केल्यामुळे व्यवस्थापन मंडळाने गोळा केलेल्या निधीतून ही सारी व्यवस्था चालणार त्यामुळे अनेक प्रकारच्या आर्थिक गैरव्यवहारांना मोकळे रान देणाऱ्या अनेक संधी यामध्ये ठेवण्यात आलेल्या आहेत. सर्वात महत्त्वाची गोष्ट अशी की, या मार्गदर्शक सूचना संपूर्णपणे भारतीय संविधानाच्या, कायद्याच्या विरोधात तसेच सर्वोच्च न्यायालयाच्या निर्णयाच्या विरोधात असल्यामुळे त्यांचा बेकायदेशीरपणा लक्षात आणून देणे आवश्यक झालेले आहे.

१४. मार्गदर्शक सूचनांमध्ये तशी तरतूद आहेच, त्याशिवाय स्वतंत्रपणे दिनांक २१ ऑगस्ट २०२३ रोजी पत्र लिहूनसुद्धा उच्च शिक्षण विभागाने असे कळविले आहे की, “स्वयं अर्थसहाय्यीत विद्यापीठाच्या स्थापनेमुळे शासनाकडून मिळणारे वेतन अनुदान व इतर लाभ हे आपोआप बंद होतील.” एकप्रकारे ही शिक्षकांना कर्मचाऱ्यांना देण्यात आलेली पोकळ व संपूर्णपणे बेकायदेशीर धमकी आहे. “शासन नियंत्रित वेतन वितरण व्यवस्था” व “जुनी पेन्शन योजना” या दोन बाबी महाराष्ट्रातील कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालयांना फार मोठे आंदोलन केल्यानंतर शासननिर्णयाने मिळालेल्या आहेत. याच्या उलट परिस्थिती विधी महाविद्यालयातील शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांची आहे. त्यांना ह्या दोनही बाबी मा.सर्वोच्च न्यायालयाच्या आदेशाने मिळालेल्या आहेत व सर्वोच्च न्यायालयाच्या आदेशाने किंवा मान्यतेने ज्या गोष्टी लागू करण्यात आलेल्या आहेत त्या गोष्टी सर्वोच्च न्यायालयाच्या आदेशाशिवाय किंवा मान्यतेशिवाय काढून घेता येणार नाही अशी या देशातील कायद्याच्या अर्थाकरणाची मा.सर्वोच्च न्यायालयाने निश्चित करून दिलेली सुस्थापित अंतिम स्थिती आहे.

१५. मा.मुंबई उच्च न्यायालयापुढे व त्यातून त्यानंतर मा.सर्वोच्च न्यायालयापुढे प्रश्न काय होता? तो कसा निकाली निघाला? याची माहिती पुढे दिलेली आहे. मा.उच्च न्यायालयाच्या मुंबई खंडपीठासमोरील सन १९८७ ची याचिका क्रमांक २३०३ व १९८७ ची याचिका क्रमांक ४८१६ या दोनही याचिकांमध्ये मा.न्यायमूर्ती श्री.लॅटिन व मा.न्यायमूर्ती श्री.अग्रवाल यांच्या खंडपीठाने दिनांक १९ ऑगस्ट १९८७ रोजी या प्रकरणात निर्णय दिला. पुणे येथील विधी महाविद्यालयातील काही सेवानिवृत्त शिक्षकांनी मा.उच्च न्यायालयाला एक पत्र लिहून तक्रार दाखल केली होती. मा.उच्च न्यायालयाने आपणहून (suo moto) ते पत्र याचिका म्हणून दाखल करून घेतले. तीच १९८७ ची याचिका क्रमांक ४८१६ होय. या दोनही याचिकांमध्ये महाराष्ट्र राज्यशासन हे क्रमांक एकचे प्रतिवादी होते. महाराष्ट्रातील सर्व विद्यापीठे व सर्व विधी महाविद्यालये हे प्रतिवादी म्हणून सहभागी होते. त्याशिवाय बार कौन्सिल ऑफ इंडिया, बार कौन्सिल ऑफ महाराष्ट्र आणि विद्यापीठ अनुदान आयोग हे सुद्धा प्रतिवादी होते.

१६. “कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालयांना जी शासन नियंत्रित वेतन वितरण व्यवस्था” लागू आहे ती वेतन वितरण व्यवस्था सर्व विधी

महाविद्यालयांना लागू करण्यात यावी व दुसरी गोष्ट म्हणजे “तिकडे लागू असलेली सेवानिवृत्ती वेतनाची व्यवस्था” सुद्धा विधी महाविद्यालयातील शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांना लागू करण्यात यावी अशा प्रकारचे दोन प्रमुख प्रार्थना खंड (Prayer Clauses) या याचिकांमध्ये होते. दिनांक १९ ऑगस्ट १९८८ रोजी मा.उच्च न्यायालयाच्या मुंबई खंडपीठाने ह्या दोनही मागण्या मान्य केल्या व याचिका निकाली काढली. शासनाने त्यावर सर्वोच्च न्यायालयामध्ये विशेष अनुमती याचिका (SLP) दाखल केली. ही विशेष अनुमती याचिका म्हणजे महाराष्ट्र राज्यशासन विरुद्ध मनुभाई प्रागजी वाशी व इतर या नावाने ओळखली जाते. मा.सर्वोच्च न्यायालयाने दिनांक १६ ऑगस्ट १९९५ रोजी या प्रकरणी निर्णय दिला. राज्यशासनाची विशेष अनुमती याचिका सर्वोच्च न्यायालयाने फेटाळून लावली व मुंबई उच्च न्यायालयाचा निर्णय कायम केला. १९ परिच्छेदांच्या या तपशीलवार निर्णयामध्ये वेतन वितरण व्यवस्थेच्या बाबतीत पुढीलप्रमाणे आदेश समाविष्ट आहेत. :-

“(A) Government is directed to extend the grant-in-aid scheme to all Government recognised private law colleges, on the same criteria as such grants are given to other faculties viz. Arts, Science, Commerce, Engineering and Medicine from the academic year 1995;”

१७. शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांना सेवानिवृत्ती वेतन व्यवस्था लागू करण्याच्या बाबतीत मा.सर्वोच्च न्यायालयाने पुढीलप्रमाणे आदेश पारित केलेत.:-

“(D) As stated by the High Court, Government shall implement the pension-cum-gratuity scheme in favour of the staff of non-Government law colleges with effect from April 1, 1995 on such staff exercising their option, on notice being served on them individually or by public notice, within three months from the Government's declaration to implement grant-in-aid scheme to non-Government law colleges;”

१८. मा.सर्वोच्च न्यायालयाच्या आदेशाने किंवा मान्यतेने स्थापित केलेल्या व्यवस्था त्यांच्या आदेशाशिवाय किंवा मान्यतेशिवाय उद्ध्वस्त करता येणार नाहीत असा या देशातील न्यायव्यवस्थेने घालून दिलेला दंडक आहे. त्याबाबतचे तपशील मी आता नमूद करित आहे. महाराष्ट्र शासनाने आपल्या ३१ ऑक्टोबर २००५ च्या आदेशान्वये १ नोव्हेंबर २००५ नंतर नेमणुका झालेल्या महाराष्ट्रातील न्यायिक अधिकाऱ्यांना इतरांच्या बरोबर नवीन पेन्शन योजना लागू होईल असा शासननिर्णय निर्गमित केला.

१९. मा.मुंबई उच्च न्यायालयाच्या मुंबई खंडपीठाने दिलेल्या एका निर्णयामुळे महाराष्ट्रातील सर्व स्तरावरच्या न्यायदानाचे काम करणाऱ्या न्यायिक अधिकाऱ्यांच्या बाबतीत नवी पेन्शन योजना रद्दबातल ठरविण्यात आली. या सर्व न्यायिक अधिकाऱ्यांना जुनीच पेन्शन योजना लागू राहिल असा निर्णय मा.मुंबई उच्च न्यायालयाच्या खंडपीठाने दिनांक १७ ऑगस्ट २०१७ रोजी सन २०१५ च्या याचिका क्रमांक १८८ मध्ये दिला. मुंबई उच्च न्यायालयाचा निर्णय हा सर्वोच्च न्यायालयाच्या दोन निर्णयांवर आधारित आहे.

मा.सर्वोच्च न्यायालयाचा पहिला निर्णय :- केंद्र शासनाने २१ मार्च १९९३ च्या आदेशान्वये पहिले न्यायिक वेतन आयोग मा. न्यायमूर्ती के. जी. शेटी यांच्या अध्यक्षतेखाली नेमले होते. ११ नोव्हेंबर १९९९ ला त्या आयोगाने आपला अहवाल सादर केला. हा अहवाल काही सुधारणांसह मान्य करणारा निर्णय “All India Judges Association and Ors. Vs. Union of India and Ors.” या प्रकरणामध्ये सर्वोच्च न्यायालयाने दिला. मा. मुंबई उच्च न्यायालयाच्या दिनांक १७ ऑगस्ट २०१७ च्या निर्णयात सर्वोच्च न्यायालयाच्या या निर्णयाचा तपशीलवार उल्लेख आहे. पेन्शन बाबतचा उल्लेख शेटी कमिशनच्या

“शासन नियंत्रित वेतन वितरण व्यवस्था” व “जुनी पेन्शन योजना” या दोन बाबी महाराष्ट्रातील कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालयांना फार मोठे आंदोलन केल्यानंतर शासननिर्णयाने मिळालेल्या आहेत. याच्या उलट परिस्थिती विधी महाविद्यालयातील शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांची आहे. त्यांना ह्या दोनही बाबी मा.सर्वोच्च न्यायालयाच्या आदेशाने मिळालेल्या आहेत व सर्वोच्च न्यायालयाच्या आदेशाने किंवा मान्यतेने ज्या गोष्टी लागू करण्यात आलेल्या आहेत त्या गोष्टी सर्वोच्च न्यायालयाच्या आदेशाशिवाय किंवा मान्यतेशिवाय काढून घेता येणार नाही अशी या देशातील कायद्याच्या अर्थाकरणाची मा.सर्वोच्च न्यायालयाने निश्चित करून दिलेली सुस्थापित अंतिम स्थिती आहे.

(परिच्छेद १४ पहा)

अहवालात असल्यामुळे व तो मान्य करणारा निर्णय सर्वोच्च न्यायालयाने दिल्यामुळे तो सर्वोच्च न्यायालयाचा निर्णय झाला.

मा.सर्वोच्च न्यायालयाचा दुसरा निर्णय :- मद्रास उच्च न्यायालयाचे सेवानिवृत्त न्यायमूर्ती ई. पद्मनाभन यांच्या अध्यक्षतेखाली मा. सर्वोच्च न्यायालयाने एक समिती नेमली होती. सर्व राज्यातील न्यायिक अधिकाऱ्यांचे वेतन व भत्ते तसेच निवृत्तीवेतन इत्यादीबाबत त्या समितीने शिफारशी करावयाच्या होत्या. याबाबत मा. मुंबई उच्च न्यायालयाच्या दिनांक १७ ऑगस्ट २०१७ च्या निर्णयातील परिच्छेद ८ पुढीलप्रमाणे आहे :-

"8 Accordingly, Justice Padmanabhan Committee submitted recommendations to the Apex Court. In the order dated **4th May, 2010** passed by the Apex Court in All India Judges Association and Ors. Vs. Union of India and Ors. ((2010) 14 SCC 720) passed in the same case, the Apex Court recorded that certain States including the State of Maharashtra and Goa agreed to implement the recommendations made by Justice Padmanabhan Committee Report. The Apex Court, while issuing directions to implement Justice Padmanabhan Committee Report with effect from 1st January, 2006 observed that if any 6th Pay Commission recommendations are more beneficial to the Judicial Officers, they will continue to be benefited to that effect."

२०. नवीन पेन्शन योजना लागू करण्याचा महाराष्ट्र शासनाने घेतलेला निर्णय मा. सर्वोच्च न्यायालयाच्या आदेशाचा भंग करणारा आहे असे निरीक्षण मा. मुंबई उच्च न्यायालयाने आपल्या निर्णयाच्या परिच्छेद १६ मध्ये पुढील शब्दात नोंदविले आहे :-

"16 Therefore, in our considered view, the impugned Government Resolution could not have been applied to the Judicial Officers appointed after 31st October 2005 and the action of Government of Maharashtra of applying the same to the Judicial Officers is **completely in breach of the orders of the Apex Court.**" शेवटी मा. उच्च न्यायालयाने पुढीलप्रमाणे आदेश पारित केले.

"18 Accordingly, we hold that : (i) the impugned **Government Resolution dated 31st October, 2005 is not applicable to the Judicial Officers in the State who were appointed on or after 1st November 2005.** The said officers will be entitled to the same pensionary benefits which are available to the judicial officers appointed before 1st November 2005. However, the judicial officers who are appointed on or after 1st November 2005 will have an option to continue under the New Scheme;"

२१. मा. मुंबई उच्च न्यायालयाने ११.०८.२०१७ रोजी जो उपरोक्त निर्णय दिला त्यावर राज्यशासनाने सर्वोच्च न्यायालयात विशेष अनुमती याचिका क्र. ३१४६१/२०१७ दाखल केली होती. पण शासनाला तेथे यश मिळाले नाही. त्यामुळे आता राज्यातील दुय्यम न्यायालयातील १,११,२००५ नंतर नियुक्त झालेल्या न्यायिक अधिकाऱ्यांवरील नव्या पेन्शन योजनेचे ग्रहण दूर झालेले आहे. त्याबरोबरच मा.सर्वोच्च न्यायालयाच्या आदेशाने अथवा मान्यतेने स्थापित झालेली व्यवस्था मा.सर्वोच्च न्यायालयाच्या आदेशाशिवाय अथवा मान्यतेशिवाय उद्ध्वस्त करता येणार नाही हा सिद्धांतसुद्धा कायद्याच्या अर्थीकरणाचा शेवटचा शब्द म्हणून सुस्थापित झाला.

२२. ह्या अशा मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्याचा अधिकार उच्च शिक्षण विभागाला कोठून मिळाला? त्याबाबतचा उल्लेख मार्गदर्शक सूचना क्रमांक २ मध्ये असून विद्यापीठ अनुदान आयोगाच्या सन २००३ च्या रेग्युलेशन नुसार ह्या मार्गदर्शक सूचना काढलेल्या आहेत असे नमूद आहे. २००३ चे रेग्युलेशन हे खाजगी विद्यापीठांसाठी आहे हे स्पष्टपणे दिसून येते. स्वयं अर्थसहाय्यित विद्यापीठ हे सुद्धा खाजगी असू शकते ही गोष्ट खरी असली तरी या रेग्युलेशमध्ये त्यांचा समावेश केलेला नाही. यूजीसी रेग्युलेशन २००३ च्या परिच्छेद २.१ मध्ये खाजगी विद्यापीठाची व्याख्या दिलेली असून ती पुढीलप्रमाणे आहे :-

"2.1. "private university" means a university duly established through a State / Central Act by a sponsoring body

viz. a Society registered under the Societies Registration Act 1860, or any other corresponding law for the time being in force in a State or a Public Trust or a Company registered under Section 25 of the Companies Act, 1956."

विद्यापीठ अनुदान आयोगाला स्वयं अर्थसहाय्यित विद्यापीठ हे यामध्ये घ्यावयाचे असते तर या व्याख्येमध्ये "including self-financed university" असे शब्द त्यांनी टाकले असते. पण तसे ते त्यांनी व्याख्येमध्ये टाकलेले नाहीत. व्याख्येमध्ये जी गोष्ट वगळण्यात आलेली आहे ती गोष्ट त्या व्याख्येमध्ये समाविष्ट करण्याचा अधिकार महाराष्ट्राच्या उच्च शिक्षण विभागातील अधिकाऱ्यांना असू शकत नाही. "What is excluded by superior law cannot be included by inferior guidelines" ही कायद्याची सुस्थापित स्थिती (well settled position of law) आहे.

२३. जी गोष्ट केंद्र स्तरावर निश्चित झालेल्या खाजगी विद्यापीठाच्या व्याख्येमध्ये राज्यस्तरावरून स्वयं अर्थसहाय्यित विद्यापीठ घुसाडण्याची आहे, तीच गोष्ट २००३ च्या रेग्युलेशन मध्ये वेतन अनुदान बंद करण्याची अट समाविष्ट करण्याबाबत आहे. केंद्रस्थ विधिमय सत्तेने (De-jure Authority) जे वगळलेले आहे ते राज्यस्तरीय वास्तविक सत्तेला (De-facto Authority) दाखल करण्याचा अधिकार नाही. संविधानाने व कायद्याने ज्या सत्तेला विधिवत अधिकार प्रदान केलेले असतात ती सत्ता विधिमय सत्ता म्हणून ओळखली जाते. (De-jure : Existing by right or according to law ("as a matter of law") या सत्तेचे विधीविधान टिकाऊ स्वरूपाचे असते. संविधानाने व कायद्याने विधिवत अधिकार दिलेले नसले तरी तात्पुरत्या काळासाठी का होईना जे सत्तेचा वापर करतात ते सत्ताधारक वास्तविक सत्ता म्हणून ओळखले जातात. (De-facto : 1. Actual; existing in fact; having effect even though not formally or legally recognized 2. Illegitimate but in effect i.e. de facto government "in point of fact") अशा सत्तेचे विधीविधान हे टाकाऊ असते. "आम्ही तुमचे नुकसान होऊ देणार नाही" "तुम्हाला दुसरीकडे सामावून घेऊ" अशी वास्तविक सत्तेनी दिलेली आश्वासने टाकाऊ असतात व त्यातून पुढे सेवानिवृत्ती समयी अनेक प्रश्न निर्माण झाल्याचा यापूर्वीचा अनुभव आहे. तशी अनेक उदाहरणे आहेत.

२४. खाजगी विद्यापीठाच्या केंद्रस्थ व्याख्येमध्ये राज्यस्तरावर बदल करणे किंवा रेग्युलेशनमध्ये वेतन अनुदान बंदीची अट नसतांना राज्यस्तरावरून ती अट घुसाडणे याबाबत आणखी असे नमूद करता येईल की, केंद्रशासनाच्या मान्यतेनंतर विद्यापीठ अनुदान आयोगाने काढलेल्या रेग्युलेशनमध्ये देशातील प्रत्येक राज्याने आपल्या नवनव्या अटी घुसाडतो म्हटले तर ते चालेल का? त्या रेग्युलेशनचा संपूर्ण चेहराच त्यामुळे बदलून जाईल. याचा विचारसुद्धा उच्च शिक्षण विभागातील नोकरशाहीने केलेला नाही. याबाबत मा.सर्वोच्च न्यायालयाने "UGC Regulations and the State Act if not on a par with the UGC Regulations must be amended to bring it on a par with the applicable UGC Regulations and until then it is the applicable UGC Regulations that shall prevail." असा दंडक "Gambhirdan K Gadhvi v/s State of Gujarat & Ors. (Writ Petition (Civil) No. 1525 of 2019) and Professor (Dr.) Sreejith P.S. v/s Dr. Rajasree M.S.& Ors. (Civil Appeal Nos. 7634-7635 of 2022)" या प्रकरणांमध्ये घालून दिलेला आहे. याचा आमच्या नोकरशाहीला विसर पडलेला दिसतो.

२५. "There is no scope left to include something which is quite clearly excluded thereby" हा सिद्धान्त अनेक न्यायनिर्णयांनी सुस्थापित झालेला आहे. त्याबाबतचे एक उदाहरण मी तपशीलाने नमूद करू इच्छितो.

(i) मुंबई येथील प्रशासकीय न्यायाधिकरणाने सन २०१६ च्या O.A. 138 मध्ये दिनांक १३ एप्रिल २०१७ रोजी एक महत्त्वपूर्ण निर्णय दिलेला आहे. (216/2017)

(ii) "pension includes gratuity and if no pension is payable, the gratuity would also not be payable." अशी भूमिका सरकारी वकिलांनी (Presenting Officer : P.O.) 'जनरल नॉलेज'च्या जोरावर न्यायाधिकरणासमोर मांडली.

(iii) न्यायाधिकरणाने आपल्या निर्णयामध्ये असे नमूद केले आहे की, १ नोव्हेंबर २००५ या दिवशी किंवा त्यानंतर सेवेत आलेल्या शिक्षक किंवा कर्मचाऱ्याला नवीन पेन्शन लागू करण्याच्या वित्त विभागाच्या ३१ ऑक्टोबर २००५ च्या शासन निर्णयाचा परिच्छेद 2 (c) हा पुढीलप्रमाणे आहे. :-

“2(c) : The Government is also pleased to decide that the provisions of,-

(i) the existing pension scheme (i.e. Maharashtra Civil Services (Pension) Rules, 1982 and Maharashtra Civil Services (Commutation of Pension) Rules, 1984) and

(ii) the existing General Provident Fund Scheme (GPF) would not be applicable to the Government servants, who are recruited on or after 1st November, 2005 in State Government Service.”

(iv) या परिच्छेद 2 (c) मध्ये त्यांना काय काय लागू राहणार नाही हे नमूद केलेले आहे. “त्यामध्ये ८२ ची पेन्शन योजना, ८४ ची Commutation of Pension ची व्यवस्था व GPF ह्या बाबी त्यांना लागू राहणार नाहीत” असा स्पष्ट उल्लेख आहे.

(v) न्यायाधिकरणाने पुढे असेही नमूद केले आहे की, “त्यांना काय लागू राहणार नाही याची तुम्ही एकदा यादी दिल्यानंतर त्या यादीत नसलेल्या गोष्टी सुद्धा त्यांना लागू राहणार नाहीत असे म्हणण्यास वाव नाही.” (“On its plain reading, there is no scope left to include something which is quite clearly excluded thereby.”)

(vi) जे सेवानिवृत्तीचे लाभ त्यांना लागू नाहीत ते तुम्ही नियम 2 (c) मध्ये नमूद केलेले आहे. त्यात आणखी भर तुम्हाला घालता येणार नाही. (“As I mentioned above, the provisions of Rule 2(c) are exhaustive and admit to inclusion of no other head of post retiral benefits.”)

(vii) अस्तित्वात असलेल्या नियमाप्रमाणे नवीन पेन्शन योजनेच्या धारकाला सुद्धा ग्रॅज्युईटी द्यावीच लागेल. ती सहा आठवड्यात देण्यात यावी असे स्पष्ट आदेश न्यायाधिकरणाने दिले. “The Respondents will have to pay gratuity in accordance with the prevalent Rules to the Applicant.”

(viii) अशा अर्थाचे अनेक निर्णय आले व त्यामुळे केंद्रशासनाला दिनांक २३.०९.२०२१ रोजीच्या आदेशान्वये ती दुरुस्ती करावी लागली. राज्यशासनाने सुद्धा दिनांक १४ जून २०२३ रोजी एक शासननिर्णय (क्रमांक : अनियो-२०२३/प्र.क्र.२८/टिएनटी) काढला. या शासननिर्णयाच्या परिच्छेद १ (क) मध्ये “तसेच १०० टक्के अनुदानित शाळेतील सेवेतून निवृत्त होणाऱ्या शिक्षक/शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांना सेवानिवृत्ती उपदान लागू करण्यात येत आहे.” असे नमूद आहे.

(ix) लक्षात घेण्यासारखी गोष्ट अशी आहे की, खुद्द राज्यशासनाच्या शासननिर्णयातून जे वगळले आहे ते ‘प्रायव्हेट प्रॅक्टिस’च्या माध्यमातून अधिकाऱ्यांना त्या शासननिर्णयात दाखल करता येणार नाही. येथे तर केंद्रस्थ रेग्युलेशनच्या खाजगी विद्यापीठाच्या व्याख्येत ठिगळ जोडण्याची व वेतन अनुदान बंद करण्याचे घोंगडे त्यात घुसाडण्याची ‘प्रायव्हेट प्रॅक्टिस’ राज्यस्तरीय अधिकाऱ्यांनी सुरू केलेली आहे.

२६. विद्यापीठ अनुदान आयोगाचे “UGC (Establishment of and Maintenance of Standards in Private Universities) Regulations, 2003” या मधल्याखालील सन २००३ चे रेग्युलेशन सहपत्र : एक म्हणून प्रसृत केलेले आहे. त्यामध्ये परिच्छेद ३.१ पुढीलप्रमाणे आहे. :-

“3.1. Each private university shall be established by a separate State Act and shall conform to the relevant provisions of the UGC Act, 1956, as amended from time to time.”

अशा प्रत्येक विद्यापीठासाठी राज्याला वेगळा अधिनियम तयार करावा लागेल अशी स्पष्ट तरतूद या रेग्युलेशनमध्ये आहे. येथे अधिनियम अजून झालेलाच नाही. मात्र मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यात आल्या असून त्या काही कोण्या एका विशिष्ट विद्यापीठासाठी निर्गमित करण्यात आलेल्या नाहीत तर अशा प्रकारच्या उद्योगाला भरभराटी यावी म्हणून यापुढे निर्माण होणाऱ्या सर्व स्वयं अर्थसहाय्यित विद्यापीठांसाठी शिर्षस्थ उपविधान म्हणून या मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यात आलेल्या आहेत. आता यापुढे निर्माण होणाऱ्या अशा सर्व विद्यापीठांना ह्या मार्गदर्शक सूचना लागू पडतील. त्यामध्ये पहिला बळी हा पुणे येथील एका विधि महाविद्यालयाचा देण्याचे उच्च शिक्षण विभागाने ठरविले आहे असे दिसून येते. उपविधान हे मूळ विधिविधानाच्या विरोधात असू शकत नाही किंवा त्याच्याशी विसंगत असू शकत नाही. येथे तर मूळ विधिविधानाचा पत्ताच नाही आणि मार्गदर्शक सूचनांच्या स्वरूपात उपविधान निर्गमित झाले आहे. हा अस्सल बेकायदेशीरपणा आहे.

२७. प्रत्येक स्वयं अर्थसहाय्यित विद्यापीठासाठी स्वतंत्र कायदा करण्याची तरतूद असतांना असा कोणताही कायदा न करता मार्गदर्शक सूचनांचा जो संघ उच्च शिक्षण विभागाने निर्गमित केलेला आहे तो संपूर्णपणे बेकायदेशीरपणाचा आहे. विधानमंडळाने कायदा केलेला नसतांना अशा मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करणाऱ्या अधिकाऱ्यांनी मार्गदर्शक सूचना तर निर्गमित केलेल्या आहेतच पण मार्गदर्शक सूचनांमध्ये विधानमंडळाने कायदा करतांना त्यामध्ये कोणकोणत्या बाबी असाव्यात याबाबतचे ‘आदेश’ देण्याचा प्रयत्न केलेला आहे. या मार्गदर्शक सूचनांमधील १४ व्या क्रमांकाची सूचना पुढीलप्रमाणे आहे.:- “स्वयं अर्थसहाय्यित विद्यापीठ स्थापन करण्यासाठी विधानमंडळात सादर करण्यात येणाऱ्या विद्यापीठाच्या अधिनियमांच्या मसुद्यामध्ये इतर बाबींवर बंधन खालील बाबींचा समावेश असेल” असे नमूद करण्यात आले असून कायदा करतांना काय काय बाबी समाविष्ट कराव्यात याबाबतच्या ४५ मार्गदर्शक सूचना नमूद केलेल्या आहेत. त्यामध्ये पाचव्या क्रमांकावर पुढील मार्गदर्शक सूचना नमूद आहे. :- “(५) विद्यापीठ स्वयं अर्थसहाय्यित असणे :- स्वयं अर्थसहाय्यित विद्यापीठास शासनाकडून कोणत्याही स्वरूपाची आर्थिक मदत मिळण्याचा हक्क असणार नाही, अशी तरतूद अधिनियमांमध्ये असावी.” अशी अट कायद्यात असल्याशिवाय ती बंधनकारक होत नाही एवढी अक्कल मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करणारांना आहे तर मग ती अट त्यांनी मार्गदर्शक सूचनांमध्ये टाकून एखाद्या महाविद्यालयाच्या बोकांडी बसणे हे अशोभनीय होय. मार्गदर्शक सूचना तयार करणारे अधिकारी विधानमंडळाला आदेश देत आहेत की, अशा तरतुदी अधिनियमामध्ये असाव्यात. अशा प्रकारचा विधानमंडळाप्रती उद्धटपणाचा प्रकार हा केवळ अशोभनीय असे म्हणून चालणार नाही तर तो विधानमंडळाप्रती टोकाच्या अनादराचे प्रतिनिधित्व करणारा आहे. अशा अपराधासाठी संबंधित अधिकाऱ्यावर विधानमंडळाच्या हक्कभंग प्रस्तावाला तोंड देण्याची वेळ येऊ शकते.

२८. सरकारी अधिकाऱ्यांनी विधानमंडळाने काय करावे किंवा काय करून नये याबाबतचे आदेश काढण्याच्या उद्धटपणाबद्दल हक्कभंगाला तोंड देणाऱ्या प्रधान सचिव दर्जाच्या अधिकाऱ्याला एक दिवसाचा तुरुंगवास भोगावा लागल्याचे उदाहरण उपलब्ध आहे. चिफ सेक्रेटरी दर्जाच्या अधिकाऱ्याशी संबंधित दुसऱ्या एका प्रकरणाचा तपशील नमूद करणे मला आवश्यक वाटते.

(i) अप्पर वर्धा धरणाचे काम बंद पाडण्यात आले होते व त्यामुळे अमरावती पाणी पुरवठा योजनेचे कामसुद्धा दुष्प्रभावित होणार होते. आम्ही हा प्रश्न सभागृहामध्ये उपस्थित केला व त्यावर मा.राज्यमंत्र्यांनी निश्चित असे आश्वासन दिले. ती चर्चा पुढीलप्रमाणे :-

“श्री.रणजित देशमुख : आता पावसाळ्यामुळे येथील काम बंद असेल. तलांक ३२५ पर्यंत काम करण्याचे आदेश राज्य शासनाने दिलेले होते. तसेच दोन महिन्यांपूर्वी राज्य शासनाने जो निर्णय घेतलेला आहे त्यानुसार हे काम सुरू करण्याचे आदेश दिले जातील.

सभापती : शासन हे आदेश देणार आहे की, दिलेले आहेत?

श्री.रणजित देशमुख : देणार आहोत. कॅबिनेटचा निर्णय झाला हे मी सांगितले. याप्रमाणे हे अधिवेशन संपण्यापूर्वी असे आदेश दिले जातील.

श्री.बी.टी.देशमुख : हे अधिवेशन संपण्यापूर्वी तसे आदेश सभागृहाच्या पटलावर ठेवले जातील का?

श्री.रणजित देशमुख : ते आदेश सभागृहाच्या पटलावर ठेवण्याची गरज नाही. माननीय सदस्यांच्या हातामध्ये त्याची कॉपी मी देईन.” (महाराष्ट्र विधानपरिषद कार्यवाही : अधिकृत प्रतिवेदन : मंगळवार, दिनांक ३० जुलै १९९१, खंड ९३, क्रमांक ११, पृष्ठ १४-१५)

(ii) पुढे मा.राज्यमंत्र्यांनी दिलेल्या आश्वासनाप्रमाणे दिनांक ६ ऑगस्ट १९९१ रोजी त्याबाबतचे आदेश निघाले. मात्र राज्याच्या मुख्य सचिवांनी दिनांक ३० डिसेंबर १९९१ रोजी हे काम बंद पाडण्याचे आदेश पुन्हा निर्गमित केले. त्यांच्या आदेशातील मथळा व पहिला परिच्छेद मी शब्दशः उद्धृत करित आहे तो पुढीलप्रमाणे :-

“मुख्य सचिवांचे कार्यालय, : सामान्य प्रशासन विभाग, : मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२. : दिनांक - ३० डिसेंबर, १९९१. क्र. मुस/ १०९१/उर्ध्व वर्धा प्रकल्प/का-१/१६५

मुख्य सचिव : आदेश

उर्ध्व वर्धा पाटबंधारे प्रकल्पाचे संबंधात खालीलप्रमाणे टिप्पणी, राज्य शासनाने विधिमंडळाला दिलेल्या आश्वासनापूर्वीचे संबंधात मार्ग काढण्याचे दृष्टिकोनातून, पाटबंधारे विभागाच्या धारिकेवर मी दिनांक ६.८.९१ रोजी नोंदविली होती. परंतु राज्यमंत्री (पाटबंधारे) यांनी मी दिलेला सल्ला न मानता, वन संवर्धन अधिनियम १९८० च्या तरतुदीचा भंग करून ३३०.५ मि. पर्यंत धरणाचे

कॉन्क्रीटचे बांधकाम करण्यास व त्यावर १२ मीटरचे वक्र दरवाजे बसवण्याचे काम करण्यास परवानगी देण्याचे आदेश पाटबंधारे व वन मंत्री यांचे सहमतीने मुख्य मंत्री महोदयाकडून दिनांक ६.८.९१ रोजी प्राप्त करून घेतले.”

याच आदेशामध्ये मुख्य सचिवांनी परिच्छेद ४.० व ४.१ मध्ये पुढीलप्रमाणे आदेशित केले होते. :-

“४.० सबब वरील आश्वासनाचा मान राखण्याच्या हेतूने मी खालीलप्रमाणे प्रस्तावित करतो ४.१ यापुढे विधिमंडळात या किंवा इतर कोणत्याही प्रकल्पाच्या संदर्भात अशा प्रकारचे आश्वासन देण्यात येऊ नये.”

(iii) विधानपरिषदेचे अधिवेशन पुढे मार्च-एप्रिल १९९२ मध्ये होणार व मुख्य सचिवांचे हे आदेश दिनांक ३० डिसेंबर १९९१ रोजी निर्गमित झाले होते. त्यामुळे मा.उच्च न्यायालयात जाण्याशिवाय पर्याय नव्हता. व्यक्तिशः याचिकाकर्ता म्हणून ही याचिका मला दाखल करावी लागली. घटनेच्या कलम २२६ व २२७ खाली मुंबई उच्च न्यायालयाच्या नागपूर खंडपीठासमोर दाखल झालेल्या रिट पीटीशन नं. 323 of 1992 या याचिकेचा अशारीतीने जन्म झाला. या याचिकेमध्ये भाऊराव तुळशिरामजी देशमुख, विधानपरिषद सदस्य, तालुका अमरावती, जिल्हा अमरावती, वय वर्षे ५२ हे वादी व १. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य मंत्रालय मुंबई. २. सचिव, वने मंत्रालय मुंबई ३. सचिव, पाटबंधारे मंत्रालय, मुंबई हे तिघे प्रतिवादी होते. मा. उच्च न्यायालयाला या याचिकेमध्ये करण्यात आलेली विनंती पुढील प्रमाणे होती. “(१) मुख्य सचिवांचे ३०-१२-१९९१ चे आदेश, वनसचिवांचे २२ जानेवारी १९९२ चे आदेश व केंद्रस्थ अधिकारी नागपूर यांचे २३ जानेवारी १९९२ चे आदेश निष्प्रभाविता करण्यात यावेत व कोणत्याही कारणासाठी अप्पर वर्धा धरणाचे काम बंद पाडण्यास उक्त अधिकाऱ्यांना मनाई करावी.” सुनावणीच्या पहिल्याच दिवशी मुख्य सचिवांच्या आदेशाला मा.खंडपीठाने स्थगनादेश दिला.

(iv) पुढे अधिवेशन सुरू झाल्यानंतर सभागृहामध्ये याबाबत खूपच खडाजंगी चर्चा झाली. श्री.जयंतराव टिळक हे मा.सभापती या नात्याने त्यावेळेला कार्यरत होते. मी त्यावेळेला सचिवांच्या आदेशातील अत्यंत आक्षेपार्ह वाक्य वाचून दाखवित होतो, तेव्हा पाटबंधारे मंत्री सचिवांना संरक्षण देत होते. मा.सभापतींनी मला ते वाक्य वाचयला सांगितले आणि सचिवांच्या पातळीवर “अशा तऱ्हेने विधी मंडळाबाबत निवेदन करणे योग्य नाही. याची कल्पना संबंधितांना व अन्य अधिकाऱ्यांना मंत्री महोदयांनी द्यावी” अशा प्रकारचे आदेश सभागृहातच पारित केले. ती चर्चा पुढीलप्रमाणे :-

“सभापती : जे वाक्य त्यामध्ये लिहिले आहे ते वाचावे.

श्री.बी.टी.देशमुख : अध्यक्ष महाराज, मी ते वाक्य वाचतो. “सबब वरील आश्वासनाचा मान राखण्याच्या हेतूने मी खालीलप्रमाणे प्रस्तावित करतो : यापुढे विधिमंडळात या किंवा इतर कोणत्याही प्रकल्पाच्या संदर्भात अशा प्रकारचे आश्वासन देण्यात येऊ नये.”

डॉ.पद्मसिंह पाटील : अध्यक्ष महाराज, हे त्यांनी प्रस्तावित केले आहे. त्यांनी अतिशय अदबीने मुद्दा विचारार्थ ठेवला.

सभापती : मी आता असे आदेश देतो की, सचिवांच्या पातळीवर अशा तऱ्हेने विधी मंडळाबाबत निवेदन करणे योग्य नाही. याची कल्पना संबंधितांना व अन्य अधिकाऱ्यांना मंत्री महोदयांनी द्यावी.

डॉ.पद्मसिंह पाटील : अध्यक्ष महाराज, ठीक आहे.” (महाराष्ट्र विधानपरिषद कार्यवाही : अधिकृत प्रतिवेदन : गुरुवार, दिनांक २ एप्रिल १९९२, खंड ९५, क्रमांक १३, पृष्ठ ३६-३७)

२९. विद्यापीठ अनुदान आयोगाच्या रेग्युलेशन्सची मोडतोड करणे,

रेग्युलेशनमधील व्याख्येमध्ये नसलेले शब्द व्याख्येत घुसडून त्याची अंमलबजावणी करणे, सर्वोच्च न्यायालयाने ज्या महाविद्यालयांना ‘वेतन वितरण व्यवस्था’ व ‘सेवानिवृत्ती वेतन व्यवस्था’ प्रदान केली आहे त्यांना अनधिकाराने त्यापासून वंचित ठेवण्याचा कट करणे, वेतन अनुदान बंद करण्याची कोणतीही व्यवस्था रेग्युलेशनमध्ये नसतांना ती आहे असे समजून तत्सम मार्गदर्शक सूचनांचे थोतांड समाविष्ट असलेल्या बेकायदेशीर नियमांच्या ‘लोकल प्रॉडक्शन’चे उत्पादन करणे, महाराष्ट्र विद्यापीठ कायद्यामध्ये मार्गदर्शक सूचना या नावाचा कोणताही उपविधान प्रकार अस्तित्वात नसतांना अनौरस अशा या उपविधानाला जन्मास घालणे, विधानमंडळाने अधिनियम तयार करतांना कोणकोणत्या बाबी त्यामध्ये समाविष्ट कराव्या याबाबतच्या मार्गदर्शक सूचनांच्या माध्यमातून विधानमंडळाला ‘आदेश’ देण्याचा शिरजोरपणा करणे, एखादी अत्यंत महत्त्वाची बाब ही अधिनियमातच असायला पाहिजे याची जाणीव असतांना ती मार्गदर्शक सूचनांमध्ये टाकून त्याची प्रत्यक्ष अंमलबजावणी करणे हा साराच प्रकार अत्यंत गंभीर व कमालीच्या शिरजोरपणाचे प्रतिनिधित्व करणारा आहे. महाराष्ट्र प्राध्यापक महासंघाचे अध्यक्ष डॉ.एस.पी.लवांदे व सरचिटणीस डॉ.प्रवीण रघुवंशी यांनी याबाबत विधिज्ञांशी चर्चा केली असून महाराष्ट्र प्राध्यापक महासंघाचे अध्यक्ष डॉ.एस.पी.लवांदे यांनी महाराष्ट्र राज्याच्या मा.राज्यपालांकडे कुलपती या नात्याने दिनांक १६ ऑक्टोबर २०२३ रोजी एक निवेदन (सहपत्र : दोन) पाठवून यूजीसी रेग्युलेशनच्या बाबतीत “Nothing is mentioned in these regulations about the surrender of grant-in-aid of the institution.” हे त्यांच्या लक्षात आणून दिले आहे. “This entire act of stopping the grant-in-aid of any institution is baseless and illegal.” हेसुद्धा त्यांच्या लक्षात आणून दिलेले आहे. त्याशिवाय त्यांनी “The government does not have any right to unilaterally withdraw the grants of the teachers and non-teaching staff so that the college can do profiteering.” ही वाबसुद्धा ठामपणे नमूद केलेली आहे. या निवेदनाच्या प्रती त्यांनी राज्याचे मुख्य सचिव, उच्च शिक्षण सचिव यांनाही पाठविल्या आहेत.

३०. या महाविद्यालयाच्या शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांनी दिनांक १६ ऑक्टोबर २०२३ रोजी उच्च शिक्षण सचिवांना एक निवेदन पाठविले असून त्या निवेदनाचा विषयच मुळी “आय.एल.एस. महाविद्यालयाचे स्वयं अर्थसहाय्यित विद्यापीठामध्ये रूपांतरण करण्यापूर्वी सामूहिक आत्महत्त्येस परवानगी मिळण्याबाबत” असा आहे. हा विषय वाचल्यानंतर मला मनापासून दुःख वाटले व धक्काही बसला. उच्च शिक्षण विभागातील अधिकारी मा.सर्वोच्च न्यायालयाच्या निर्णयाच्या विरोधात, यूजीसी रेग्युलेशनच्या विरोधात किती बेकायदेशीरपणे व निष्ठुरपणे काम करतात किंवा करू शकतात याची त्यावरून कल्पना येते. भ्रष्टाचारयुक्त वर्तनासाठी वेगवेगळ्या जागा निर्माण करण्याच्या उद्योगातील एक लहानसा उद्योग एवढाच या संबंध प्रश्नाकडे पाहण्याचा त्यांचा दृष्टिकोन आहे असे दिसून येते. आपल्या या बेकायदेशीर कृत्यामुळे उच्च शिक्षण क्षेत्रामध्ये काम करणाऱ्या शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांच्या मनोधैर्यावर त्याचा काय परिणाम होईल याची त्यांना जाणीव तरी असेल की नाही याविषयी शंका वाटावी एवढे ते या उद्योगात मनोभावे गुंतलेले आहेत. या सर्व शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांना मी असे सांगू इच्छितो की, मा.सर्वोच्च न्यायालयासारख्या सर्वश्रेष्ठ विधीमय सत्तेने (De-jure Authority) प्रदान केलेल्या चौकटीशी चिकटून राहण्याची जी वाट महाराष्ट्र प्राध्यापक महासंघाच्या पदाधिकाऱ्यांशी चर्चा करून या शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांनी निवडलेली आहे त्या वाटेवरून त्यांनी ठामपणे व निर्धारपूर्वक वाटचाल करावी. वास्तविक सत्तेने (De-facto Authority) ‘पोटभरू’ वृत्तीने दाखविलेल्या वाटेवरून होणारा प्रवास अंतिमतः खूपच अंधारयुगाचे दर्शन घडविणारा असतो.

दिनांक : १ डिसेंबर, २०२३

NUTA BULLETIN (Official Journal of NAGPUR UNIVERSITY TEACHERS' ASSOCIATION) EDITOR : Prof. Vivek S. Deshmukh, Balaji Society, Yavatmal 445 001. PUBLISHER : Dr. Prakash Tayade , 55, “Aai” Dr. Punjabrao Deshmukh Colony, Near V.M.V. Campus, Amravati 444 604 Published at NUTA Bulletin Office, Shikshak Bhavan, Sant Gadge Baba Amravati University Campus, Amravati- 444 602. PRINTED AT Bokey Printers, Gandhi Nagar, Amravati. (M.S) REGD NO. MAHBIL/2001/4448 Postal Registration No. AMT/RNP/078/2021-23 (Uploaded on www.nuta.in on 01.12.2023) Price : Rs. Five / Name of the Posting office : R.M.S. Amravati. Date of Posting : 15.12.2023

If Undelivered , please return to : NUTA Bulletin Office, Shikshak Bhavan, Sant Gadge Baba Amravati University Campus, Amravati- 444 602.

To,.....